

"חוקים להורותם"  
דיני מצות זכור

# לב שומע

שיעורי הרה"ג  
רבי שמעי' לעזו שליט"א  
דומ"ץ קהל ישב לב דסאטמאר  
לונדון

על פרשת השבוע

תרומה - חודש אדר

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן  
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: [levshomeya@gmail.com](mailto:levshomeya@gmail.com)



לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

# תוכן הענינים

## פרשת תרומה

### ה'ועשו לי מקדש' - בנין בית המקדש של מעלה בזמן הזה.....ה

☆ קיום מצות 'ועשו לי מקדש' גם בזמן הזה ☆ על ידי המעשים טובים בונים את בית המקדש של מעלה ☆ לפי כמה שבונה את חומות ירושלים - כך מפיל את חומות הטומאה ☆ לא אבוא בירושלים של מעלה - עד שאבוא לירושלים של מטה ☆ עבודת ה' בהצנע ובפנימיות ☆ לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי ☆ 'מבית ומחוץ תצפנו' - ירא שמים בסתר וגלוי

### ט'ועשו לי מקדש' - 'ואהי להם למקדש מעט'.....ט

☆ ואהי להם למקדש מעט - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ☆ תלפיות - תל שהכל פונים אליו ☆ קודש הקדשים של מטה מכוון כנגד קודש הקדשים של מעלה ☆ 'ושמחתים בבית תפילתי' - בבית המקדש של מעלה ☆ 'את מקדשי' - את כנסת ישראל ☆ השראת השכינה בביתו של יהודי - 'זכו שכינה שרויה ביניהם'

### יג'ויקחו לי תרומה - גודל מעלת מצות צדקה.....יג

☆ צדקה עולה יפה - אפילו שלא לשם שמים ☆ המקבל צדקה יראה שיהיה לשם שמים ולא למוותרות חלילה ☆ גדולה מצות צדקה שזוכה על ידה לקבל פני השכינה ☆ צדקה תציל ממות ☆ 'ושביה בצדקה' - כל אשר לאיש יתן בעד נפשו ☆ ושביה בצדקה ☆ ולא ירע לבבך בתתך לו ☆ עיקר הצדקה היא נדבת הלב ☆ המדריגה הגדולה שבצדקה - מתי תבוא לידי ואקיימנה

### כ'הטעם שמידות הארון היו חצויות ושבורות.....כ

☆ לרמז שהלומד צריך לשבר ולהשפיל את עצמו ☆ שכל אדם ידמה בעצמו שעדיין חסר משלימות החכמה ☆ השי"ת יהיה לנו למקדש - בתנאי שנתנהג בענוה ושפלות ☆ מידות הארון היו שבורות - לרמז על שבירת היצר ☆ עיקר התשובה בדרך החסידות - שבירת הלב יחד עם ההתמדה בתורה ☆ מידות השולחן באו להורות שיסתפק האדם במה שיש לו ולא ימלא את תאוותו

**כג** ..... **כרוב - כרביא**

☆ שכן בבבל קורין לינוקא רביא ☆ אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל של תינוקות של בית רבן ☆ 'אל תגעו במשיחי' - אלו תינוקות של בית רבן ☆ בכל אחד נטועים כוחות נעלמים שהוא בעצמו אינו יודע עליהם ☆ לכל אחד ישנו תפקיד 'נעלם' שלשמו ירד לעולם ☆ הזהרו בני עניים - שמהן תצא תורה ☆ כרובים זהב

**כט** ..... **ושמת את השולחן מחוץ לפרוכת ואת המנורה נכח השולחן**

☆ שולחן בצפון ומנורה בדרום - אם אין קמח אין תורה ☆ עשה תורתך קבע ☆ למען אנסנו הילך בתורתך אם לא ☆ עסקי הפרנסה נחשבים כלימוד התורה - כשהם נעשים מתחילה לשם שמים

**חודש אדר****לג** ..... **עבודת חודש אדר**

☆ משנכנס אלופו של עולם לדור בתחתונים - מרבין בשמחה ☆ בחודש אדר מתעוררת תשוקה מהקב"ה לישראל ומישראל להקב"ה ☆ התעלות הלבבות בחודש אדר - 'ויגבה לבו בדרכי ה' ☆ 'ויעש המלך כדבר ממוכן' - לפי ההכנה לשבת ויו"ט כך זוכים להארה גדולה יותר

**לו** ..... **'טע בהן אדר' - תפילה ואמונה**

☆ ראש חודש אדר מסוגל לקבלת תפילות ☆ חודש אדר בריא מזליה דישראל - שתעלה תפילתן השמימה בלא קטרוג ועיכוב ☆ לימצי נפשיה באדר דבריא מזליה ☆ 'טע בהן אדר' - נטיעת האמונה בהקב"ה במה שנראה טבע ☆ מרבין בשמחה - על ההשגחה התמידית שהתגלתה בתוככי הטבע בניסי אדר



## פרשת תרומה

### 'ועשו לי מקדש' – בנין בית המקדש של מעלה בזמן הזה

☆ קיום מצות 'ועשו לי מקדש' גם בזמן הזה ☆ על ידי המעשים טובים בונים את בית המקדש של מעלה ☆ לפי כמה שבונה את חומות ירושלים – כך מפיל את חומות הטומאה ☆ לא אבוא בירושלים של מעלה – עד שאבוא לירושלים של מטה ☆ עבודת ה' בהצנע ובפנימיות ☆ לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי ☆ 'מבית ומחוץ תצפנו' – ירא שמים בסתר וגלוי

שהוא מתרי"ג מצות, תינח בזמן שבית המקדש קיים, ובזמן הזה שאין מקדש איך אפשר לקיים מצוה זו. גם שהקושיא על שאר המצות שאינם נוהגין, רק שאנו בענין מצוה זו קיימינן. גם בזמן המקדש לא קיימו מצוה זו רק הדור של שלמה שבנו המקדש, ואיך יש תרי"ג מצות בכל דור<sup>א</sup>.

#### על ידי המעשים טובים בונים את בית המקדש של מעלה

**ונראה ליישב את קושייתו על פי המובא בזרע קודש** (פר' כי תצא ד"ה כי תבנה בית חדש) בזו הלשון 'על פי מה שפירשתי 'ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם', ש'בונה ירושלים ה'' (תהלים קמז ב), ובמה בונה אותה בימינו. על ידי הימים שלנו, שבכל יום כשאדם עובד אותו ית', הכל לפי

#### קיום מצות 'ועשו לי מקדש' גם בזמן הזה

**'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'** (כה ח). הנה התורה הק' היא נצחית, ויש לבאר כיצד שייך לקיים מצות 'ועשו לי מקדש' בזמן הזה, וכפי שהקשה התולדות יעקב יוסף (פרשת ד"ה מצוה – ועשו לי מקדש) בזו הלשון 'הנה האדם שהוא עולם קטן ויש בו מקדש ומשכן, ולכאורה הוא בלתי מושג לפי קוצר דעתנו. ולהבינך זה, נראה לי על פי קושיא היותר גדולה, דתרי"ג מצות הם נאצלין מעצמותו יתברך, כמ"ש באלשיך פר' תצוה יעוין שם, וכמו שהוא נצחי וקיים לעד, היה הוה ויהיה [אשר לפי זה לכך נקרא שמו יתברך הוי"ה, שיש בו אותיות היה הוה ויהיה], ואם כן גם מצותיו הם נצחיים. ואם כן תקשה בנין בית המקדש

**א.** ועיין בהמשך דבריו שם (ד"ה וי"ל דנודע) מה שיישב לפי דרכו, שעל ידי הנחת התפילין על הראש והיד, משתעבדים להקב"ה וזוכים להיות מכון להשראת השכינה, ובזה מקיימים את מצות 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'.

ויסודותיו. כך הוא בנין הרוחני חומת אש, כי המצות מאנשים פחותי הערך אשר אינם כל כך חשובים הם כענין אבנים הקטנים, והמצות מאנשים צדיקים הרמים הם כענין אבנים גדולות, ומכולם נגמר הבנין. וכל ישראל יש להם חלק בו, ומי שאין לו חלק בו - לא יראנו<sup>3</sup>.

**לפי כמה שבונה את חומות ירושלים - כך מפיל את חומות הטומאה**

**ובהמשך** דברי הזרע קודש (הנזכרים) מסופר בזו הלשון 'ופעם אחת אמר (הרה"ק ר' אלימלך זיע"א), שנפלה בית טומאה אחד - בצורה גדולה מאוד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה. אבל יש לי שומר טוב. שכשהרב מו"ה יעקב יצחק מלאנצהוט (הרה"ק החוזה מלובלין זיע"א) מתפלל תפילת שמונה עשרה - מתפילת מנחה, מפיל כל מה שבונים. והבנתי דבריו הקדושים, (שמפיל זה על ידי), שעל ידי תפילתו בונה חומות ירושלים ובית המקדש, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים - לפי ערך זה מפיל בהבית

מעשיו, בונה את ירושלים ובית המקדש. יש בונה ביום אחד שורה שלימה, ויש מניח למשל לבינה אחת. כן בונה האדם מישראל - שעובד ה' בכל יום, עד שיהיה נבנה בשלימות במהרה בימינו. וכן שמעתי מהרב הקדוש מו"ה אלימלך זצ"ל, שכשעשה עלית נשמה, ראה שנושאים את כלי הבית המקדש, ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות (עיין בערבי נחל פר' נצבים דרוש ח)<sup>2</sup>.

**אמנם** אף אנשים פשוטים ורגילים מסייעים ביותר לבניין בית המקדש, כמובא בערבי נחל בשם האלשיך (פר' נצבים - דרוש ח ד"ה וביאר) 'כי בנין בית העתיד במהרה בימינו יבא מהשמים בנין של אש, וזה נעשה מרוחניות התורה ומעשים טובים שעושים ישראל מעת שנחרב בית המקדש. וכמו בנין גשמי שנעשה מאסיפת אבנים שמשימין אבן אל אבן עד שנגמר, ויש מקומות שדי באבנים קטנים, כגון באמצע הכותל, ויש מקומות שצריך אבנים גדולות כמו בפניות הבית

**ב.** כתב הפרי מגדים (אשל אברהם ס' תקס"א ס"ק א) בזו הלשון 'ושמעתי מאדוני אבי הרב ז"ל, שאמר כמדומה בשם החסיד ר' גרשון קוטבר ז"ל, שבא לירושלים וראה בשלותה עמים יושבים בה. ובכה ואמר, שזה שאומרים (סליחות - אזכרה אלוקים ואהמיה) 'בראותי כל עיר' - ירושלים של מטה) 'על תלה בנויה. 'ועיר ה' מושפלת' - ירושלים של מעלה כו', שם ניכר החורבן ודוממים כו'.

**ג.** עוד כתב הערבי נחל (שם) חידוש נפלא, וזו לשונו 'איברא, לאשר לאו כל אדם זוכה [ש]יהיה במעשים טובים שלו כח לבנות מהם חומת בית הגדול והקדוש הרוחני חומת אש, לכן עוד נתן ה' לישראל מעין מצוה זו ממש, והוא מה שאמר הכתוב (יחזקאל יא טז) 'ואהי(ה) להם למקדש מעט' - אלו בתי הכנסיות (מגילה כט.). ולעתיד לבא יוכלל קדושת ורוחניות כל בתי כנסיות שבחוץ לארץ בבית המקדש, ולכן הנותן לבנין בית הכנסת או לבדק בית הכנסת, הרי הוא ממש כנותן נדבה על בית המקדש העתיד. שהרי אותה קדושה עצמה תוכלל בבית המקדש, ועל ידי מצוה זו יש כח גם לשאר מעשיו הטובים שיתוהוה מהן בנין ההוא העתיד, והבן'.

בעולם הזה, בזה יבנה ירושלים של מעלה ויבא הקב"ה לתוכה'.

### עבודת ה' בהצנע ובפנימיות

**דאתינן** להכי, נביא את המשך דברי הזרע קודש (שם) בפירוש הפסוק 'ועשית מעקה לגגך', שהוא בא לרמז על עבודת ה' בהצנע ובסתר. וזו לשונו 'וצוותה לנו התורה הק', שכשאתה עוסק בבנין הקדוש, 'ועשית מעקה לגגך' – לגג ועליה שלך, [כשתעלה] בחכמה ושכליות לעולמות העליונים – לבנות הבניין הקדוש, תראה שתעשה מעקה וגדר סביב בעבודתך זאת, שלא יתראה עבודתך, ותסתיר מעשיך ולבך, רק עבודתך יהיה בפנימיות לבך (מיכה ו ח) 'הצנע לכת עם ה' אלוקיך' וכו'.

**ונראה** לבאר את כוונתו עפי' דבריו לעיל, שעל ידי עבודתנו אנו בונים שורות של לְבָנִים לבית המקדש. ועל הימים שלעתיד נאמר (ישעיהו סד ג) 'ומעולם לא שמעו לא האזינו, עין לא ראתה אלוקים זולתך, יעשה למחכה לו', והיינו שהבית המקדש מוסתר למעלה אפילו מעיני

הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל. וזה שאמר 'כי תבנה בית חדש', כנזכר לעיל, שהאדם בונה הבית המקדש שיתחדש לעתיד לבוא במהרה בימינו'.

**העולה מן הדברים**, שאף בתוך הגלות המרה, אנו יכולים לזכות לקיים מצות 'ועשו לי מקדש', על ידי כל תפילה ומצוה שנבנה על ידה עוד לבינה ועוד שורה בבית המקדש של מעלה'.

### לא אבוא בירושלים של מעלה - עד שאבוא לירושלים של מטה

**ובברך** משה (פרשתן אות ג) הביא את האמור לעיל, וכתב 'ועל דרך זה אמרתי לפרש דברי הגמ' (תענית ה). אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, מאי דכתיב (הושע יא ט) 'בקררך קדוש ולא אבוא בעיר וכו'. אמר הקב"ה: לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה'. פירש"י והכי קאמר עד שיהא בקררך קדוש למטה לא אבוא בעיר שלמעלה. ולדרכינו הכוונה, כי על ידי שיהיה בקררך קדוש למטה שיעסקו הצדיקים בתורה ובמצוות בקדושה ובטהרה

**ד.** ובזה יובן הא דאיתא בספר היכל הברכה (עמ' רמג ד"ה השקיני) בזו הלשון 'כי אמר משיח לרבינו אלימלך, שהעיקר תלוי שיחזרו הארון שגלה למקומו ואז יהיה הגאולה שלימה במהרה בימינו'.

**ה.** על דרך זה מצינו בדברי יואל (פר' ואתחנן עמ' רב ד"ה אמנם) שכתב בזו הלשון 'אמנם כמו שהצדיקים בונים אותה במעשיהם הטובים, הרי לעומת זה הרשעים במעשיהם גורמים חורבן למעלה והורסים מה שהצדיקים בונים שמה במעשיהם הטובים. ופעם אחת אמר מרן הקדוש מצאנו - בעל 'דברי חיים' זלה"ה בשולחן הטהור, שהבית המקדש של מעלה נגמר, אלא שחסר עדיין הפרוכת. ונענה אחד מן הגדולים שישבו אצל השולחן (הרה"ק ר' יוסף מטאמשוב זצוק"ל), ואמר: שאנחנו מאמינים באמונה שלימה שרבינו הק' יוכל לעשות הפרוכת, ולא השיב אז הדברי חיים זלה"ה דבר. אלא פעם אחרת כשישב אצל השולחן, התחיל לומר, מהיכן אתם יודעים שלא עשית את הפרוכת, אלא שרשע גדול במעשיו קרע אותו'.

מעשיו לבני אדם, כי זה מעצת החונף. אבל במה שלא יוכל להסתיר, לא ימנע מהטוב משום זה, רק ידבק באהבתו ויכריח עצמו להיות כוונתו זכה לשמים. וכן מחויבים אנחנו ללמוד תורה ברבים ולקדש שמו ית' ברבים, וזה כוונת הפסוק (ויקרא כב לב) 'ונקדשתי בתוך בני ישראל', דדרשו רז"ל (ברכות כא): 'כל דבר שבקדושה לא יהיה בפחות מעשרה' וכו'.

### 'מבית ומחוץ תצפנו' - ירא שמים בסתר וגלוי

**ונראה** לכלול זאת במה שנאמר על הארון 'מבית ומחוץ תצפנו' (כה יא). ולמדו מכך בגמ' (יומא עב): 'אמר רבא: כל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו - אינו תלמיד חכם. אביו ואיתמא רבה בר עולא [אמר]: נקרא נתעב, שנאמר (איוב טו טז) 'אף כי נתעב ונאלח איש שנתה כמים עולה'. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב (משלי יז טז) 'למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין', אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה, ואין בהן יראת שמים'.

**ועל** פי האמור נראה לומר, ש'תוכו כבדו', הכונה ליראת שמים של התלמיד חכם, שאינו מתנהג עם יראת שמים רק כלפי חוץ - בגלוי, כשוראים אותו. אלא עליו להיות ירא שמים בסתר - בפנימיות אפילו כשאין איש עמו, כבגלוי - כמו שמתנהג כאשר רואים אותו'.

המלאכים - 'עין לא ראתה אלוקים זולתך', וממילא אף עבודתנו צריכה להיות בהצנע ובפנימיות, והבן.

### לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי

**אמנם**, באותן מצות שלא שייך לעשותן בסתר, כמו הרבצת תורה וכיו"ב. עבודתו של יהודי, להתאמץ בכוונתו הפנימית לעשות את המצוה רק לשם שמים ולא כדי להחניף חלילה, וכמובא בישמח משה (פר' נח ד"ה והנה לפי) בזו הלשון 'והנה לפי השקפה הראשונה, העושה בסתר משובח יותר מן העושה בגלוי, לפי שהעושה בסתר אינו עלול להתערב בו סיגים ממלאכת החונף. לכך נוסח אשכנזי הוא: 'לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כבגלוי'. אבל נוסח ספרד הוא: 'לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי', והוא נכון לעניות דעתי. דאם עושה בגלוי ובפרסום מעשים טובים כמו בסתר - בלי מחשבת חוץ, הוא המדרגה הגדולה שבגדולות. והוא העבודה האמיתית. שבסתר דבר קל הוא להיות זך בלי סיג, אבל בפרסום ובגלוי דבר קשה מאוד הוא. ועל אופן זה הוא חיוב עבודה - שלא ישקוט ולא יניח מעבודתו ית', הן כשהוא לבדו ואין איש אתו, והן כשהוא בתוך ריבוי עם, כי לא מראש בסתר דברתי. רק כל מה שייכול להיות בהצנע ולא יתוודע לבני אדם יעשה בהצנע, כאמור 'והצנע לכת' וכו'. ולא ישתדל להודיע



1. מענין לענין באותו ענין, מובא בליקוטי הרי"ם (בין המצרים) בזו הלשון 'איתא בשו"ע (או"ח סי' א) 'ראוי לכל ירא שמים, להיות מיצר ודואג על חורבן בית המקדש'. מה שכתוב 'ירא שמים',



## 'ועשו לי מקדש' – 'ואהי להם למקדש מעט'

★ ואהי להם למקדש מעט - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ★ תלפיות - תל שהכל פונים אליו ★ קודש הקדשים של מטה מכוון כנגד קודש הקדשים של מעלה ★ 'ושמחתים בבית תפילתי' - בבית המקדש של מעלה ★ 'את מקדשי' - את כנסת ישראל ★ השראת השכינה בביתו של יהודי - 'זכו שכינה שרויה ביניהם'

של בנו ולא שפך חמתו על בנו. כך אמרו לאסף: הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר (בתמיהה). אמר להם: מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל, הדא הוא דכתיב (איכה ד יא) 'ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה'."

**ויש** ללמוד מדברי המדרש, שחורבן הבית לא היה אלא בחיצוניותו - 'שפך חמתו על עצים ואבנים', אך השראת השכינה בקרב ישראל יש לה המשך אף בגלות, כמובא בגמ' (מגילה כט.) "ואהי להם למקדש מעט" (יחזקאל יא טז), אמר רבי יצחק, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל!'

### ואהי להם למקדש מעט - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל

**ועשו** לי מקדש ושכנתי בתוכם' (כה ח). מובא במדרש רבה (איכה ד ד"ה ויצת אש בציון) בזו הלשון 'מזמור לאסף, אלוקים באו גוים בנחלתך (תהלים עט א), לא הוה קרא צריך למימר אלא 'בכ"י לאסף, 'נהי' לאסף, 'קינה' לאסף, ומה אומר 'מזמור' לאסף. אלא משל למלך שעשה בית חופה לבנו, וסיידה וכיידה וציירה, ויצא בנו לתרבות רעה. מיד עלה המלך לחופה וקרע את הוילאות ושיבר את הקנים. ונטל פדגוג שלו איבוב של קנים והיה מזמר. אמרו לו: המלך הפך חופתו של בנו ואת יושב ומזמר (בתמיהה). אמר להם: מזמר אני שהפך חופתו

כל שכן מי שאינו ירא שמים לאמיתו, שראוי להיות מיצר ודואג יותר, שכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו - כאילו נחרב בימיו (ירושלמי יומא פ"א ה"א), ויש לכל אדם חלק בזה.

רק כוונתו שלא יטעה עצמו בשקר, [ש]כשאינו מרגיש כלל בחסרון בית המקדש וכל הנוגע לכלל, ראוי להיות מיצר ודואג על זה עצמו, שסימן הוא מבחון. עד שירחמהו השי"ת להכניסו לכלל ישראל ויהיה מרגיש בחסרונו ושמח בשמחתם.'

ז. ראה את המובא בלקט אמרי קודש (פר' משפטים ד"ה הנה) בזו הלשון 'הנה אנכי שולח מלאך לפניך' (כג ט). שמעתי דבר נחמד ממון הק' מבעלזא ז"ל, דפירש"י (ד"ה הנה) 'הכתוב מבשרן שעתידין לחטוא, ושכינה אומרת להם (לג א): 'כי לא אעלה בקרבך'. ואין להבין את הבשורה שעתידין לחטוא.

ותירץ מרן ז"ל, 'כי לא אעלה בקרבך', מתרגם התרגום: 'הרי לא אסלק שכינתי מבינך'. וזו היתה הבשורה, שאף שעתידין לחטוא, עם כל זה השכינה לא תסתלק מאתנו מחמת אהבתו ית'

הפיות מתפללות בו. בקריאת שמע הוא אומר: 'בונה ירושלים'. בתפלה הוא אומר: 'בונה ירושלים'. בברכת המזון הוא אומר: 'בונה ירושלים'. הוי: שכל הפיות מתפללין עליו לפני הקב"ה'.

### קודש הקדשים של מטה מכון כנגד קודש הקדשים של מעלה

**ולהלן** ממשיך המדרש (שם) בזו הלשון 'כתוב אחד אומר (מלכים א' ח ט ג) 'והיו עיני ולבי שם כל הימים, וכתוב אחד אומר (הושע ה טו) 'אלך אשובה אל מקומי, כיצד יתקיימו שני כתובין הללו. אלא פנים (של האדם) למעלה ולבו (של האדם) למטה. דתניא, יכין אדם לבו כנגד בית קדשי הקדשים. רבי חייא רבה ור' שמעון בן חלפתא, ר' חייא רבה אמר, כנגד קדש הקדשים של מעלה, ור' שמעון בן חלפתא אמר כנגד קדש הקדשים של מטה. אמר ר' פנחס, מקיים אני דברי שניכם, כנגד קדש הקדשים של מעלה שמכוון כנגד קדש הקדשים של מטה, הדא הוא דכתיב (טו יז) 'מכון לשבתך פעלת ה', מכון נגד שבתך, זה בית המקדש של מעלה'.

### 'ושמחתים בבית תפילתי' - בבית המקדש של מעלה

**ובבית** המקדש של מעלה מתפלל הקב"ה, כמובא בגמ' (ברכות ז.) 'אמר רבי

### תלפיות - תל שהכל פונים אליו

**ועד** היום - אפילו בעת שבית המקדש חרב, תפילותינו ותחנונינו עוברות דרך בית המקדש, כמובא במדרש רבה (שיר השירים ד ו) 'דבר אחר תלפיות', תל שמתפללים בו כל פיות. מכאן אמרו: העומדים בחוצה לארץ ומתפללין, הופכין פניהם לארץ ישראל, שנאמר (מלכים א ח מח) 'והתפללו אליך דרך ארצם'. העומדין בארץ ישראל, הופכין פניהם כנגד ירושלים ומתפללין, שנאמר (דברי הימים ב' ו לד) 'והתפללו אליך דרך העיר הזאת'. העומדים ומתפללים בירושלם, הופכין פניהם כנגד המקדש, שנאמר (מלכים א' ח מג) 'והתפלל אל הבית הזה'. העומדים בהר הבית, הופכים פניהם כנגד קדשי הקדשים ומתפללין, שנאמר (מלכים א' ח לה) 'והתפללו אל המקום הזה'. נמצאו העומדים בצפון - פניהם לדרום, והעומדים בדרום - פניהם לצפון, והעומדים במזרח - פניהם למערב, והעומדים במערב - פניהם למזרח, נמצאו כל ישראל מתפללין אל מקום אחד. ומניין שכל ישראל מתפללין אל מקום אחד, ר' יהושע בן לוי, אומר (מלכים א' ו יז) 'הוא ההיכל לפני, הוא ההיכל שכל הפנים מכוונות אותו.

**עד** כדון בניינו, בחורבנו מנין. אמר רבי אבין, בנוי לתל-פיות, הוא ההיכל שכל

לישראל. הרי שיש לנו הבטחה שלא יסתלק השי"ת מאתנו. 'אנכי מגן לך' (בראשית טו א), ופירש המפרש, שיש נקודה קטנה בלב איש מישראל שהשי"ת מגן בעדו שלא יאבד ח"ו, אע"פ שחטא - ישראל הוא, והסתר פנים הוא הכל לטובת ישראל. וכל שכן הסתר הפנים שיש לצדיקים אחר עשית המצוה, בודאי הוא לטובתו - כדי שישתדל לקדש ולטהר את עצמו לפני כל מצוה ומצוה - להוסיף קדושה וטהרת הלב'.

**ת.** פוק חזי מה שכתב התפארת שלמה (פר' תולדות ד"ה ועתה) 'לרמז בזה עפ"י דברי הזה"ק על

בבית תפלתי, שהוא המקדש שלמעלה, ששם עולותיהם וזבחייהם לרצון וגו', על ידי הקרבת מיכאל, ששם מקריב נשמתן של צדיקים, כדאמרינן במדרשות. ואמר, כי ביתו שלמעלה כנגד בית תפלה שלהם שלמטה, אשר שם יקרא לכל העמים, כנאמר בתפלת שלמה (מלכים א' ח מא) 'וגם אל הנכרי אשר לא מעמך וגו' ובא והתפלל, 'וגו' וק"ל"ט.

### 'את מקדשי' – את כנסת ישראל

**ונראה** להוסיף, שלא רק בתי כנסיות ובתי מדרשות הם משכן להשראת השכינה, אלא כל מקום שמתאספים עשרה יהודים בצוותא, באותה שעה שורה עליהם

יוחנן משום רבי יוסי: מנין שהקב"ה מתפלל. שנאמר (ישעיהו נו ז) 'והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי', תפלתם לא נאמר אלא 'תפלתי', מכאן שהקב"ה מתפלל. ובמהרש"א (חידושי אגדות שם ד"ה מנין) כתב בזו הלשון 'וענינו, בית תפלתו הוא המקדש של מעלה המכוון נגד המקדש של מטה, כדאמרינן פרק אין דורשין (חגיגה יב:), 'זבול', שבו ב"ה ומזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב כו'. והיינו שמכוון נגד מקדש של מטה, כמו שלמטה מתפללין שיוגלו רחמיו עלינו, כן מלמעלה הקב"ה מתפלל על כך, כדמסיק דמצלי: יהי רצון שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו כו'. והוא כונת הכתוב 'ושמתים

הפסוק (שיר השירים ג ה) 'השבעתי אתכם בנות ירושלים' וגו', כי השכינה הקדושה מבקשת מאת הנשמה כשיורדת לעולם הזה לתוך הגוף, שתעשה היחוד כדי לאוקמי שכינתא מעפרא. וזה גם כן הפירוש 'ויקחו לי תרומה', להרים אותי מהגלות ויעשו היחוד למעלה, כמ"ש בגמ' (קידושין ב.) 'קיחה קיחה משדה עפרון', רמז ק"ח י"ה'.

**ט.** ראה את המובא בלקט אמרי קודש (פר' ויצא) בזו הלשון 'וזה שער השמים' (בראשית כח ז). פרש"י ז"ל: ומדרשו, שבית המקדש של מעלה מכוון נגד בית המקדש של מטה. וכן בפר' משפטים (כג ט) בפסוק 'הנה אנוכי שולח מלאך' וגו'. כתב רש"י ז"ל 'כאן נתבשרו שעתידין לחטוא, ושכינה אומרת להם: 'כי לא אעלה בקרבך'. אשר הכינותי. ומדרשו, אל המקום אשר הכינותי כבר, מקומי ניכר כנגדו. וזה אחד מן המקורות שאומרים אשר בית המקדש של מעלה מכוון נגד ביהמ"ק של מטה' עד כאן. ובפרשת בשלח (טי יז) על הפסוק 'מכון לשבתך', פרש"י שמקדש של מטה מכוון נגד כסא שלמעלה אשר פעלת. וצ"ב שינוי הלשון, דכאן ובמשפטים אמר שבית המקדש של מעלה מכוון נגד בית המקדש של מטה, ובפר' בשלח אמר, ביהמ"ק של מטה מכוון נגד בית המקדש של מעלה.

ונראה לפרש, שאצל יעקב אבינו ע"ה, עדיין לא היה בית המקדש, אלא שבמקום תפילת צדיקים ובמקום תורתם השרה הקב"ה שכינתו. ולכן כביכול הוצרך להעתיק בית המקדש של מעלה - כנגד מקום אשר היה בית המקדש של הצדיק למטה. וכן בפר' משפטים, שמדבר מזמן אשר בני ישראל יחטאו ויגלו, אמר שבכל מקום שיתפללו יהא בית המקדש של מעלה מכוון נגדו. אבל בפר' בשלח דאיירי בבית המקדש הקבוע של ישראל, שמקומו הוא כנגד אותו מקום אשר קבוע וקיים בית המקדש של מעלה, אמר: בית המקדש של מטה מכוון נגד בית המקדש של מעלה (כ"ק מרן מהרי"ד זע"א).

**השראת השכינה בביתו של יהודי**

- 'זכו שכינה שרויה ביניהם'

**וכך** ביתו של יהודי הוא מעין 'מקדש מעט'

- ששורה בו השכינה, כמובא בגמ'

(סוטה יז.) 'דריש ר' עקיבא: איש ואשה, זכו -

שכינה ביניהן, לא זכו - אש אוכלתן.'

ופירש"י (שם ד"ה שכינה) שכינה ביניהם - שהרי

חלק את שמו ושכנו ביניהן, יו"ד באיש וה"י

באשה. לא זכו - אש אוכלתן, שהקב"ה

מסלק שמו מביניהן ונמצאו אש ואש'.

**והיינו**, שעד עצם היום הזה, כל יהודי

ויהודי יכול לזכות שביתו יהיה

מכון לשבתו ית' - בהשראת השכינה בביתו

נאוה קודש, לפי הנהגתו. שאם חלילה אין

הנהגתו לפי הטוב בעיני ה', וכל שכן אם

מכניס לביתו את הכלים הטמאים ר"ל, אזי

השכינה מסתלקת מקרבו - 'לא זכו אש

אוכלתן'. אך כאשר 'איש ואשה זכו',

כשהנהגת הבית הולכת לפי רצון ה' - לנחת

השכינה, כמובא בגמ' (סנהדרין לט.) 'כל בי

עשרה שכינתא שריא', וממילא מתקיים

בהם מצות 'ושכנתי בתוכם'.

**ויש** לומר שבהתכנסות ישראל נשפע

קדושת 'כנסת ישראל' שמקודשת

להקב"ה, כמובא ברש"י (ויקרא כ ג ד"ה למען)

בזו הלשון 'למען טמא את מקדשי - את

כנסת ישראל שהיא מקודשת לי, כלשון

(ויקרא כא כג) ולא יחלל את מקדשי'.

**והיא** קדושה כל כך גדולה, עד כדי

שאפילו המלאכים אינם יכולים

להתקיים בה, כמובא בתניא (אגרת הקודש סי'

כג) בזו הלשון 'שמעתי מרבותי, כי אילו

נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה

מישראל - ביחד, אף שאינם מדברים בדברי

תורה, תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול

ותכלית - משכינתא דשריא עלייהו, עד

שהיה מתבטל ממציאיותו לגמרי"א.

**י.** וגדולה ורבה זכות הרבים, שאף אם אצל הפרט שייך חיסרון ולכלוך מחטאים ועוונות, אך

כשהוא מתאחד עם הכלל, נאמר עליו (שיר השירים ד ז) 'כולך יפה רעייתי ומום אין בך'. וכמובא

בייטב פנים (חנוכה אות סד) על מה שאמר בלק לבלעם (במדבר כג יג) 'אפס קצהו תראה וכולו לא

תראה', שהכוונה בזה על כללות ישראל. וזו לשונו 'והענין, כי מצינו כמה דברים אשר בעצמותן

הם חריפים, חדים, או מרים - כמלח ותבלין, ועם דברים אחרים הם טובים כל כך. המצא

תמצא בישראל בני אדם אשר בעצמותן ימצא בהן חיסרון, 'כי אדם אין צדיק [בארץ] אשר

יעשה טוב ולא יחטא' (קהלת ז ט), ועם הכלל הוא יפה, כי יש לו איזה מידה טובה מה שאין

לזולתו. והנה בלק אמר (במדבר כג ז) 'לך ארה לי יעקב', כמו אורה בתאנים - ללקט את הפחותים

והגורעים בפני עצמן. ולכן אמר 'אפס קצהו תראה' - בפרטיות, ו'כולו לא תראה', רוצה לומר,

הכלל כולו לא תראה וכולו מחמדים וכו', [כי] 'כולך יפה רעייתי' (שיר השירים ד ז).

**יא.** נפלאות אמר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זיע"א, על מאמר חז"ל 'כל בי עשרה

שכינתא שריא', שיש לפרש 'שריא' מלשון מתיר ופותח, וכלשון חז"ל (בבא מציעא פו:) 'כיון

דקא אסר ושרי'. כי כאשר בני ישראל חיים באחדות ובצוותא, הם גורמים להחיש את הישועה,

שתוכל השכינה להתיר את עצמה מחבלי ויסורי הגלות המרה.

רוח לפניו, נעשה ביתם מכון לשבתו ית' – **ויהי רצון** שבמהרה בימינו יבנה בית בהשראת השכינה בביתם נאווה קודש. ומתקיים בהם מצות 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'.  
 המקדש, ויתקיים בנו מקרא שכתוב (מלכים א' ו יג) 'ושכנתי בתוך בני ישראל, ולא אעזוב את עמי ישראל'.



## ויקחו לי תרומה – גודל מעלת מצות צדקה

☆ צדקה עולה יפה - אפילו שלא לשם שמים ☆ המקבל צדקה יראה שיהיה לשם שמים ולא למוותרות חלילה ☆ גדולה מצות צדקה שזוכה על ידה לקבל פני השכינה ☆ צדקה תציל ממות ☆ 'ושביה בצדקה' - כל אשר לאיש יתן בעד נפשו ☆ ושביה בצדקה ☆ ולא ירע לבבך בתתך לו ☆ עיקר הצדקה היא נדבת הלב ☆ המדריגה הגדולה שבצדקה - מתי תבוא לידי ואקיימנה

**המצוות שאדם עושה עם פניות, מוטב היה שלא לעשותו כלל, אבל צדקה, אף שאינה מהמובחר כעושה לשמה** (כמובא בבבא בתרא י,). **מכל מקום עושה מצוה שמחיה נפש האביון** (תורי זהב פר' ראה)<sup>2</sup>.

**המקבל צדקה יראה שיהיה לשם שמים ולא למוותרות חלילה**

**אכן, מצינו שקושיא זו כבר הוקשתה להרה"ק ר' שמואל קאמינקער**

**צדקה עולה יפה - אפילו שלא לשם שמים**

**'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה'** (כה ב) וברש"י (ד"ה ויקחו) פירש 'ויקחו לי תרומה - לי לשמיי'. ולכאורה צריך ביאור, שהרי מצות צדקה טובה אפילו שלא לשמה, מחמת מה שבסופו של דבר באה ליהודי הנאה מהנתינה, וכמובא בבעל שם טוב (פר' ראה אות יב) 'שמעתי אומרים מאיש אלוקי מו"ה ישראל בעל שם טוב נ"ע, דכל

**יב.** מסופר בגמ' (שם) על רבי יוחנן בן זכאי, שראה בחלומו כי בני אוחותו עתידין להפסיד שבע מאות דינרים באותה שנה, על כן עוררם לתת צדקה לעניים. והם אכן נתנו סכום זה, אך פחות י"ז דינרים. בערב יום הכיפורים שלח הקיסר את אנשיו ולקחום - לצבא או לעבודות המלך. אמר להם רבי יוחנן בן זכאי: אל תדאגו, הם יקחו מכם רק י"ז דינרי זהב וישחררו אתכם, וכך הוה. כשחזרו, שאלוהו: מהיכן ידעת זאת. ורבי יוחנן בן זכאי סיפר להם את דבר החלום שחלם. שאלוהו בני אוחותו: מדוע אפוא לא אמרת לנו את דבר החלום מיד, ואז היינו נותנים גם את י"ז הדינרים. אמר להם רבי יוחנן זכאי, שהיה ברצונו שהם יקיימו את הצדקה 'לשמה'.

צדקה אפילו שלא לשם שמים, על כל פנים 'ויקחו לי תרומה', שיראה המקבל צדקה לקבל אותה לשם שמים, שלא לקבל הצדקה לשם מותרות חס ושלוה, רק לאשר מצטרך להחיות נפשו ונפשות ביתו, כל אחד לפי אשר יאות ונכון לו'.

### גדולה מצות צדקה שזוכה על ידה לקבל פני השכינה

**על** גודל מעלת הצדקה, ראה מה שאמרו חז"ל (בבא בתרא י.) 'דרש רבי דוסתאי ברבי ינאי, בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם. מדת בשר ודם, אדם מביא דורון גדול למלך, ספק מקבלין אותו הימנו ספק אין מקבלין אותו הימנו, [ואם תמצא לומר מקבלים אותו ממנו], ספק רואה פני המלך ספק אינו רואה פני המלך. והקב"ה אינו כן, אדם נותן פרוטה לעני, זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר (תהלים יז טו) 'אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך'".

זיע"א, והוא הציע לה תירוץ וביאור לפני קודש הקדשים הבעש"ט זיע"א, כמובא בתשואות חן (פרשת ד"ה ויקחו, הובאו דבריו בבעל שם טוב, פרשתן אות א) בזו הלשון 'שמעתי מפי מוה"ר שמואל קאמינקר ז"ל שאמר לפני הבעל שם טוב ז"ל ביאור על פירוש רש"י הנ"ל, על פי הקדמתו שקיבל ממנו, שנתינת הצדקה עולה יפה - אפילו כשאינו נותנין לשם שמים. כי טרם הכל ניזון העני, ומחיה את נפשו בצדקה.

**וביאר**, שזהו מה שפירש רש"י ז"ל, שהוקשה לו, דהכי הוי למקרא לומר 'ויתנו לי תרומה'. אלא שמלת 'לי' מורה על 'לשמי', כי כפשוטו לא יתפרש, 'כי לי תבל ומלואה' (תהלים נ יב). וכיון שמלת 'לי', הכוונה בזה 'לי - לשמי', שוב לא יכול למכתב 'ויתנו לי תרומה', דבאמת נתינת הצדקה יכולה להיות אפילו שלא לשם שמים. רק שכיון שכן הדבר - שהותר ליתן

ובענין זה נאה להביא מה שסיפר הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זיע"א (הובא בקובץ נחלת צבי ז עמ' לו אות יד), בזו הלשון 'שמעתי מחסיד אחד, שסיפר אדמו"ר הקדוש זצלה"ה, שהנודע ביהודה זצלה"ה נשא אשה בת עשיר, ונתן לו נדן [נדוניה], ולא רצה ליתנו לבאנק - שלא יכשל באיסור ריבית ח"ו, והיה תחת ידו בתיבה בחדר שלמד בו. פעם אחת בא איש אחד ואמר לו שיש לו בת שכבר הגיעה לפרק 'בתולה נשאת', ועשה שדוך, ומחמת שלא יוכל לסלק הנדן, וצרכי נשואין אין לו, ינתק השדוך ח"ו. לקח מרן הנודע ביהודה את צרור הכסף מהתיבה, ושאלו כמה אתה צריך. אמר לו האיש: שלש מאות רובל - שהיה אז סכום עצום. ומרן הגאון הנודע ביהודה נתן לו תיכף סך מאתים ותשעים רובל, ואמר לו: הסך עשרה רובל תוכל להמציא לך על ידי אחר, ויען, כי אמרו חז"ל 'אין המצוה נקראת אלא על שם גומרה', על כן לא אוכל להתגאות שאנכי עשייתי המצוה הגדולה, ומשום כך נתתי לך פחות עשרה רובל. וסיים אדמו"ר זצלה"ה, ומזה זכה הנודע ביהודה לגדלותו'.

**ג.** אך כמובן שהממון צריך לבוא בכשרות גמורה, נקי מכל סרך גזל ואיסור, וכפי שרמז זאת בעל בית הלוי (פרשת ד"ה ויקחו), וזו לשונו 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי'. הנה באה פרשה זו אחרי פרשת משפטים, דבתחילה - קודם שיעשה האדם צדקה בממונו, צריך לראות שלא יהיה בממונו חשש גזל, דאם לא

## צדקה תציל ממות

**ומה** מאוד הפליגו חז"ל בסגולת הצדקה, שבכוחה לבטל כל גזירות רעות, וכגון מה שנאמר (משלי י ב) 'וצדקה תציל ממות'. וכפי המסופר באבות דרבי נתן (פ"ג) 'מעשה בחסיד אחד שהיה רגיל בצדקה, פעם אחת הלך וישב בספינה, בא הרוח וטבע ספינתו בים. ראהו רבי עקיבא ובא לפני בית דין להעיד על אשתו להנשא. עד שלא הגיע עת לעמוד, בא אותו האיש ועמד לפניו. אמר לו, את הוא שטבעת בים. אמר לו, הן. ומי העלך מן הים. אמר ליה 'צדקה שעשיתי היא העליתני מן הים'. אמר לו, מאין אתה יודע. אמר לו, כשירדתי למעמקי מצולה שמעתי קול רעש גדול מגלי הים, שזו אומר לזו וזו אומר לזו - רוצו ונעלה את האיש הזה מן הים שעשה צדקה כל ימיו. באותה שעה פתח ר' עקיבא ואמר: ברוך אלוקים - אלוקי ישראל שבחר בדברי תורה ובדברי חכמים, שדברי תורה ודברי חכמים קיימין הם לעולם ולעולמי עולמים, שנאמר (קהלת יא א) 'שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו', ועוד כתיב (משלי י ב) 'וצדקה תציל ממות'<sup>17</sup>.

**עוד** מעשה פלא מצינו במדרש זוטא (רות ד יא), וזו לשונו 'מעשה באחד שירד מנכסיו, והיתה לו אשה כשרה, לסוף נעשה שכיר. פעם אחת היה חורש בשדה, נזדמן לו אליהו ז"ל בדמות ערבי אחד, אמר לו: יש לך שבע שנים טובות, אימתי אתה מבקש אותם, עכשיו או בסוף ימיך. אמר לו: קוסם אתה. אין לי מה ליתן לך, אלא הפטר מעלי לשלום. וחזר אצלו עד שלשה פעמים. פעם שלישית אמר לו: אלך ואמלך באשתי. מה עשה, הלך לו אצל אשתו ואמר לה: בא אחד אלי והטריח עלי עד שלשה פעמים, ואמר לי: יש לך שבע שנים טובות, אימתי אתה מבקש אותם - עכשיו או בסוף ימיך. אמרה לו: אמור לו, הִבֵּא אותן היום, והיה מתחבא מבניו. וחזר אצלו ואמר לו: הִבֵּא אותם עכשיו.

**אמר** לו: לך לביתך ואינך מגיע לשער חצירך עד שתראה ברכה פרוסה בבית. והיו יושבין בניו לחפש בידם בעפר, ומצאו מטמון שיזונו שבע שנים, ובאו וקראו לָאֵמָן, ולא הגיעו לשער עד שיצאה אשתו לקראתו ובישרה לו. מיד הודה להקב"ה, ונחה דעתו עליו.

כן אין הצדקה מועלת לו כלל, וכמו דלולב הגזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה, וזהו שאמר הפסוק (ישעיהו נט יד) 'והוסג אחור משפט וצדקה מרחוק תעמוד', דאחר שהוסג המשפט, על כרחך גם הצדקה שעושים עומדת מרחוק ואינו מועיל להם כלל. וזהו שאמר הכתוב (ישעיהו נז א) 'שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא'. ועל כן אמר להם תחילה 'משפטים', ואחר כך ציום על נדבת המשכן.

**יד.** ואם הנתינה מצריכה התגברות וכפיית היצר, הרי זהו הצדקה המעולה שבצדקות, כמובא בשפתי קדושים (מהרה"ק ר' צבי הירש מנאדבורנה זיע"א, פרשתן) בשם הרה"ק רבי פייבוש מזבריזא זיע"א, וזו לשונו "כל איש אשר ידבנו לבו". הנה ידוע כי ו' מתחלף בב', כי הם ממוצא א' כידוע, וכאילו כתיב 'אשר ידונו לבו', דהיינו לבו דוה עליו, ויש לו כפיית היצר הרע. דבאמת מה שאדם נותן צדקה מצד נדיבות לבו ומצד רכות מזגו, אין לו חשיבות כל כך, לאפוקי כשיש לו כפיית היצר הרע, אזי חשובה צדקה הראויה, ואיתרפי ס"א ואל זר שבלבו.

דוקא במי שלא חטא, או שתקן חטאיו בסיגופים ותעניות כראוי לתקן כל הפגמים למעלה. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין, פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף - שאין כסף נחשב, ויכל אשר לאיש יתן בעד נפשו' כתיב (איוב ב ד).

**והנה** מדת חסד זו - בלי גבול ומדה, נקראת על שמו של הקב"ה - 'חסדי ה', כדכתיב (תהלים קג יז) 'וחסד ה' מעולם ועד עולם' כו'. כי הגם שכל ישראל הם רחמנים וגומלי חסדים (יבמות עט.), ברם יש גבול ומדה לרחמי האדם. אבל הקב"ה נקרא אין סוף ברוך הוא, ולמדותיו אין סוף, כדכתיב (איכה ג כב) 'כי לא כלו רחמיו וכו'.

**וזה** שאמר הנביא אחר החורבן והגלות (איכה ג כב) 'חסדי ה' כי לא תמנו' וגו'. פירוש, לפי שלא תמנו' - שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום חטא ופגם בנפש ובעולמות עליונים, על כן צריכין אנו להתנהג בחסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית כדי לעורר עלינו רחמים וחסד עילאה, שהוא רב חסד ורחמים בלי גבול ותכלית, כמ"ש 'כי לא כלו רחמיו' וגו'. וזהו שאמרו רז"ל (שבת קלט.) אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שיעשו, גם אם יהיו פטורים מדינא, כי אין בן דוד בא כו"ט.

**מה** עשתה אשתו הכשירה, אמרה לו: אנו בכל מקום כבר מושך עלינו הקב"ה חוט של חסד ונתן לנו לשבע שנים, אלא בוא נעסוק (ב)גמילות חסדים בשבע שנים הללו, שמא מוסיף לנו הקב"ה טובה מאצלו. וכן עשתה. וכל מה שעשתה, אמרה לבנה קטן: פתוב כל מה שאנו נותנין. וכן עשה.

**לסוף** שבע שנים בא לו אליהו ז"ל, ואמר לו: כבר הגיע שעה ליטול מה שנתתי לך. אמר לו, כשנטלתי לא נטלתי אלא מדעת אשתי, אף כשאני מחזיר לא אחזיר אלא בדעת אשתי. הלך אצלה ואמר לה: כבר בא הזקן ליטול את שלו. אמרה לו: לך אמור לו, אם מצאת בני אדם נאמנים ממנו אתן לך פקדונך, וראה הקב"ה דבריהם ובגמילות חסדים שעשו, והוסיף להם טובה, לקיים מה שנאמר (ישעיה לב יז) 'והיה מעשה הצדקה שלום'.

### 'ושביה בצדקה' - כל אשר לאיש יתן בעד נפשו

**וגדולה** מצות הצדקה כדי לכפר על הנפש, כמובא באריכות בתניא (איגרת הקודש פרק י) בזו הלשון 'ומה שאמרו (כתובות ג) 'המבזבז, אל יבזבז יותר מחומשו', היינו

**טו.** מסופר שבזמנו של הרה"ק רבי פנחס הלוי הורוויץ זיע"א (הלא הוא בעל ההפלאה והמקנה, אחיו של הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג זיע"א), היו שני אחים, אשר אחד היה עשיר גדול אבל קמצן גדול שלא נתן ממונו לצדקה, ואילו השני היה עני שכמעט ולא היה לו מאומה, אך מה שהיה לו חילק לצדקה, ובאתה אשתו העני לפני בעל ההפלאה בקובלנא על בעלה שמפזר לצדקה את כל מה שיש לו ומניח אשתו ובניו מוזנחים וכמעט מתים ברעב.

יום אחד קרא הזמין הרה"ק רבי פנחס את שני האחים לפניו. ראשונה שאל את האח העני, האם יש לך פרנסה. השיב לו העני בחיוב, הקב"ה זן ומפרנס אותי. א"כ שאל אותו רבי פנחס, למה אשתך קובלת עליך שאתה מזניח את הבית ומפזר את הכל. התבייש העני ואמר: רבי!



### ושביה בצדקה

**מובא בגמ'** (שבת קלט.) 'אמר עולא, אין ירושלים נפדה אלא בצדקה, שנאמר (ישעיהו א כז) 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה'. וכך מצינו שהביא הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פ"י ה"א) 'ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה, שנאמר 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה'.

**ונראה** לבאר זאת עפ"י המובא בקדושת לוי (קדושות לפורים, קדושה שניה ד"ה לכן יש להרבות) בזו הלשון 'כי כמו שנותן האיש הישראלי צדקה לעני ומתלבש את עצמו במדת החסד ומתחסד עם העני, כן גורם שה' יתברך מתלבש את עצמו במדת החסד ומשפיע בחסדו לכל השרפים ולכל אופני

הקודש לכל העולמות ולכל הנשמות ולכל ההיכלות שפע רב וששון ושמחה לכל העולמות ולעולם התחתון, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (שבת קנא): 'כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים'. וכמו שישראל מנהיגים את עצמם בעולם הזה, כן מעוררין המדות למעלה, אם עושין חסד עם חבריהם ורחמנות עם חבריהם - ככה מעוררים חסדים ורחמים למעלה מעלה על כל העולמות'<sup>טז</sup>.

### ולא ירע לבבך בתתך לו

**דאתינן** להכי, יש לבאר מדוע אין מברכים על מצות צדקה, הלא היא מצוה גדולה ורבה, ומדוע אין מברכין על קיומה.

הלא כתיב (איוב ב ד) 'כל אשר לאיש יתן בעד נפשו', ושנינו באבות (פ"ב מ"י) 'שוב יום אחד לפני מיתתך', ומי יודע אם אין זה היום האחרון שלי חלילה, ומשום כך כל אשר לי אני נותן לצדקה, כי אין אדם יודע רגעיו.

פנה רבי פנחס אל האח השני, ואמר לו: הקב"ה נתן לך עשירות ומדוע איפה אינך נותן חלק לאחיק העני שחי חיי צער דוחק גדול, וכמו שנאמר (ישעיהו נח ז) 'ומבשרך אל תתעלם'. השיב העשיר ואמר: רבי! העולם חושבים שיש לי מי יודע כמה... סך הכל כל הנכסים שלי מגיעים לערך חצי מיליאן מארק, ולעת עתה אני בן חמישים שנים, ואם יאריך ה' את שנותי עד מאה ועשרים, נותרו לי עוד שבעים שנה - עד מאה ועשרים, וא"כ כל מה שיש לי עדיין אינו מגיע לשבע מאות אלפים מארק שאני צריך.

הרהר רבי פנחס מעט ופתח ואמר: שמעוני נא אחים יקרים! אתה העני שעושה מעשים טובים מתוך פחד שמא תמות למהר, עליך אני אתפלל עליך שלא תמות במהרה - עד מלאת לך שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, ולכן מעתה תרגיל את עצמך במצוות ומעשים טובים בשיעור ומידה, ולא תפזר את כל אשר לך, שהרי התחייבת לפרנס את אשתך ובני ביתך. ואז פנה אל האח העשיר ואמר לו: אתה אח העשיר שהנך חושש שתחיה עד מאה ועשרים שנה ולא יהיה לך לפרנסתך, אל תדאג, כי אם לא תתן צדקה לא תחיה עד מאה ועשרים שנה, ואם כן יכול אתה להפריש קצת מממונך לאחיק העני...

**טז.** יתכן לרמוז את דבריו במה שנאמר (ישעיהו נו א) 'כה אמר ה', שמרו משפט ועשו צדקה, כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות', שעל ידי 'ועשו צדקה' מקרבים את הגאולה - קרובה ישועתי לבוא. ובזכותה גורמים שהקב"ה יעשה עמנו צדקה - 'וצדקתי להגלות'.

**וריש** ללמוד תשובה לכך מתוך דברי המאור ושמע (פר' פינחס ד"ה בני גד) שכתב "בני גד למשפחתם, לצפון משפחת הצפוני, לחגי משפחת החגי, לשוני משפחת השוני". והנה נדייק בְּשִׁמְאֵי, כדמצינו בספר אור החיים הקדוש שדורש גם כן בסדרא הזה השמות. והנה התורה הקדושה היא נצחית, ומלמד[ת] אותנו במדת הצדקה - האיך לנהוג את עצמו.

**כי** 'גד' מרומז על הצדקה, שהוא ראשי תיבות: גומל דלים. והנה הראשון הוא במדת הצדקה, שצריך ליתן להעני בצנעה ובסתור שלא יבוש, כידוע מגמ' דחגיגה (ה.), דרבי ינאי חזי להאי גברא דיהיב זוזי לעני בפרהסיא וכו'. אמר לו, מוטב דלא יהיבת ליה וכו'.

**ועוד** שנית, הוא במדת הצדקה, שצריך ליתן להעני בשמחה גדולה, כדכתיב (דברים טו ז) 'ואל ירע לבבך' וגו'. והנה שמעתי מבוציא קדישא הרב הקדוש מו"ה מנחם מענדיל זלה"ה מפריסטיג, שאמר שראה בספר קדמון, שעל כן לא מברכים ברכה על הצדקה כמו על שאר המצות, מפני שצריך ליתן בשמחה. והמון עם, רובא

**עוד** צריך במדת הצדקה, ליתן ולחזור וליתן, כדכתיב (דברים טו ז) 'נתון תתן לו', ודרשו חז"ל (ספרי פייסקא קיז) 'אפילו מאה פעמים'.

**ונחזור** לְבִאָרָה - הוא הביאור הפסוק הנ"ל שהתחלנו בו. 'בני גד למשפחותם', דהיינו שהפסוק מרמז לנו על מדת הצדקה, דהיינו 'גד' - ראשי תיבות: גמול דלים כנ"ל, לְצִפּוֹן משפחת הצפוני, דהיינו לשון בצנעה, לשון 'צפון' וטמון ומכוסה, דהיינו שיתן בצנעה להעני. 'לחגי משפחת החגי', דהיינו לשון 'שמחה' וחדוה, לשון חג ומועד דהוא עת שמחה, כן יתן בשמחה. 'לשוני משפחת השוני' דהיינו רצה לומר 'שוני' הוא לשון 'שְׁנִיִּים', דהיינו לחזור הדבר כמה פעמים<sup>17</sup>, דהיינו ליתן ולחזור וליתן, וזה 'לשוני משפחת השוני'<sup>18</sup>.

### עיקר הצדקה היא נדבת הלב

**ובאמת**, הנתינה מתוך רצון ובשמחה - היא עיקר הנדבה ולא הממון שמוציא מן הכיס, שכן הממון הזה אינו שלו באמת, כמובא בבאר מים חיים (פר'

יז. מלשון 'לְשָׁנוֹת'.

**יח.** על חומרת מי שדוחה את העניים ומתרעם עליהם, יש ללמוד ממה שפירש המהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל (תהילות מהרי"ץ, תהלים לד ז) את הפסוק 'זה עני קרא וה' שמע ומכל צרותיו הושיעו' (תהלים לד ה) וזו לשונו 'יש לומר בדרך צחות, דהנה ישנם אנשים עשירים אשר הם מלאים וגדושים כל טוב, וכשבאים עניים אליהם לבקש נדבתם הם מתרעמים עליהם, כי זה זמן רב שהם עצמם לא הרויחו כלום, וטוענים שהם סובלים צרות מהעניים הבאים לדוחקם כל היום.

מה הקב"ה עושה, מורידו מנכסיו ונעשה עני באמת, כדאיתא בחז"ל (תנחומא פר' ראה ז) שמי שלא נותן מעשרותיו, לשנה הבאה מוציא שדהו רק חלק העשירי ממה שהיה מוציא תמיד.

ושמש, דרגה גבוהה מדרגה זו שלא ירע לבבו בתתך לו, וזו לשונו 'כי הנה טבע האדם לאהוב הרבה ממון ולרדוף אחר הממון, ומכל שכן שלא לחסרו, דהיינו לפזרו לצדקה - הוא נגד הטבע. על כן צותה התורה במצות הצדקה (דברים טו י) 'ולא ירע לבבך בתתך לו', כי טבע בני אדם שמיצר בחסרון ממון, על כן צריך האדם לשבר עצמו שלא ירע לבבו רק יתן באהבה, וזהו קשה מאד. אבל יש עוד מדריגה גדולה בצדקה אצל יחידי סגולה, שממש מצפים בכל רגע מתי יבוא לידם איזה עני או שאר גמילות חסדים לעשות. וכשהקב"ה מזמין להם איזה דבר לעשות צדקה, אזי יש להם שמחה גדולה מאד, כאלו ה' נתן להם איזה מתנה טובה. וכן איתא בזוהר הקדוש, שהמסכנא הוא דורון לבעל הבית. כי באמת הוא, למי שחנן ה' לו דעה ובינה מבין זאת בשכלו, כל מה שנותן צדקה וגמילות חסד - הוא מתנה לו מאת השי"ת, שזיכה אותו במתנה זו, להאכיל עניים ולהלביש ערומים ולהכניס כלות ויתומים לחופה, ומשבח ומפאר להבורא יתברך שמו שזיכה אותו במצות אלו<sup>2</sup>.

ויקהל לה ה ד"ה גם ירמוז הכתוב) בזו הלשון 'גם ירמוז הכתוב למה שכתב הרב האלשיך זללה"ה (בפר' ראה) בפסוק (טו י) 'ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך וגו'. פירוש, שרק בגלל הדבר הזה - מה שאתה נותן לה' נדבת לבבך, יברכך וגו'. כי הלא הצדקה גופא לא שלך הוא, כי 'לי הכסף והזהב אמר ה' צבאות' (חגי ב ח), ואין אתה נותן כי אם מה שנדבה לך ולא יותר.

**ולזה** אמר גם כן כאן 'קחו מאתכם תרומה לה', שהתרומה אינו כי אם זה ש'מאתכם' - הוא מעצמיותכם. והוא ש'כיל נדיב לבו יביאה', שאינו מביא כי אם נדבת לבבו במה שמתנדב בלבבו באהבה ושמחה ולא ירע לו על מצות ה'. אבל עיקר הנתנה, הלא אינו מביא כי אם תרומת ה' זהב וכסף ונחשות וגו', כלומר כי זה הכל שלו הוא, ואין לכם כי אם נדיבות לבב<sup>3</sup>.

### המדריגה הגדולה שבצדקה - מתי תבוא לידי ואקיימנה

**ובפר'** ויקהל (ד"ה ונראה לפרש) כתב המאור



וכן מצינו במשנה (פאה פ"ח מ"ט) כל מי שאינו לא חגר ולא סומא וכו' ועושה עצמו כאחד מהם, אינו מת מן הזקנה עד שיהיה כאחד מהם.

נמצא ש'זה עני קרא' והוא צעק וקרא על עצמו שהוא עני, 'וה' שמע' - הקב"ה האזין לדבריו ועשה אותו עני באמת, 'ומכל צרותיו הושיעו' - מאלו הצרות אשר קבל עליהם, שהעניים דוחקים אותו תמיד, הרי עתה הוא כבר נושע מהם מאיליו...

**יט.** הרה"ק רבי יענקלע מפשעווארסק זיע"א סיפר אודות הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זיע"א, שפעם בא אליו אחיו של הרה"ק בעל בית יצחק זיע"א, וביקש ממנו שיפרוט לו שטר גדול של אלף זלוטי. הדברי חיים פָּרט לו את שטרו למטבעות קטנים, ושמר אצלו את השטר

## הטעם שמידות הארון היו חצויות ושבורות

★ לרמז שהלומד צריך לשבר ולהשפיל את עצמו ★ שכל אדם ידמה בעצמו שעדיין חסר משלימות החכמה ★ השי"ת יהיה לנו למקדש - בתנאי שנתנהג בענוה ושלמות ★ מידות הארון היו שבורות - לרמז על שבירת היצר ★ עיקר התשובה בדרך החסידות - שבירת הלב יחד עם ההתמדה בתורה ★ מידות השולחן באו להורות שיסתפק האדם במה שיש לו ולא ימלא את תאוותו

### לרמז שהלומד צריך לשבר

### ולהשפיל את עצמו

ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו' (כה ז).  
מצינו בבעל הטורים (שם) שכתב בזו הלשון  
'כל מידותיו היו שבורות בחצאי אמות,

ויעשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו

ההוא - שיהיה מוכן לכשיזדמן אצלו עני הגון, לתת לו שטר גדול זה, שתהא נתינתו נתינה הגונה. סיים רבי יענקלע זיע"א ודרש עליו את הפסוק (תהלים מא ב) 'אשרי משכיל אל דל', אשרי מי שמשכיל ומתבונן כיצד ובאיזה אופן נכון לתת את הצדקה לעני.

כ. עובדא הוי אצל הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א, שפעם אחת במוצאי יום הכיפורים, לאחר שכבר עבר זמן רב אחר התענית, עדיין נשאר יושב על מקומו שקוע במחשבותיו הקדושים ועדיין לא טעם דבר. הרגיש בזה תלמידו הרה"ק ר' שמואל מקאמינקא זיע"א, והיה לפלא בעיניו.

כשהתעורר הרה"ק מבארדיטשוב זיע"א מדביקותו, קרא אליו את תלמידו הרה"ק ר' שמואל מקאמינקא זיע"א, וסיפר לו, כי אחר תפלת נעילה בא המקטרג לפני כסא הכבוד וטענתו בפיו, למה יעשה ה' ככה - להטות כלפי חסד שלא כדין. שכאשר אדם מקיים מצות 'צדקה' ונותן זהוב אחד לעני מישראל, אין נותנים לו שכר רק עבור קיום מצות צדקה לבדה, אלא אף על התוצאות שצמחו ממעשה הצדקה. כלומר, אם על ידי המעות שקיבל העני, קנה מלבושים ומנעלים עבור ילדיו, והיה ביכולתם ללכת ללמוד תורה, אזי נותן הצדקה מקבל שכר אף על לימוד התורה שנגרם על ידו. ואילו אם אדם עבר עבירה, וכגון שגזל מעות מחברו, מענישים אותו רק על עון הגזל, ולא על התוצאות שנגרמו לנגזל ממה שגזלוהו, וכגון שלא היה ביכולתו להלביש את ילדיו ונגרם על ידו ביטול תורה לתשב"ר. ולכאורה, מה נשתנה זה מזה, וכי שופט כל הארץ לא יעשה משפט שוה לרעים ולטובים בלא משוא פנים. וכססיים המקטרג את דבריו, נעשה רעש גדול בשמים, וכל המליצי יושר לא מצאו תשובה ניצחת מול מגיד פשע.

את כל זה תיאר סגנון של ישראל הרה"ק מבארדיטשוב זיע"א לתלמידו. והמשיך וסיפר מה היתה תשובתו כנגד דברי המקטרג, ש'הצור תמים פעלו וכל דרכיו צדק ומשפט א-ל אמונה ואין עול', ומעיקרא טענתו אינה צודקת, מפני ששורת הדין נותנת לדון את מצוות הצדקה על כל תוצאותיה ואילו את העבירה לדון רק על המעשה ולא על התוצאות. שהרי בשעה שהאדם נותן מהונו צדקה לעניים, כוונתו ומחשבתו נתונה על כל הטוב שיצמח מחמתה, להחיות את

לא במי שהוא חכם בעיניו, הטועה בעצמו לאמרו שכבר הגיע אל תכליתה, כי 'איזהו חכם הלומד מכל אדם' (אבות פ"ד מ"א), החושב שהוא חסר מן החכמה והוא צריך עוד להתלמד. וכן בידיעת מציאות ה' יתברך, אמרו (בחינת עולם יג מה), 'תכלית הידיעה, שנדע שלא נדעך' וכו'.

### השי"ת יהיה לנו למקדש

#### - בתנאי שנתנהג בענוה ושבולת

**וכשיהודי שפל ואינו מתגאה בעצמו,** הריהו נעשה ראוי להיות משכן להשראת השכינה, וכמו שכתב הרה"ק המגיד מקאזניץ זיע"א (עבודת ישראל, הפטרת תרומה ד"ה או יאמר) בזו הלשון 'דהנה האדם השלם, אף על פי שעובד ה' יתברך בכל מיני שלימות, צריך להסתכל תמיד על פחיתת ערכו שהוא עפר ואפר, והעבדות אינו אלא מאתו יתברך שמו, והוא הנותן לך כח לעשות חיל, ובהיות כן זוכה להיות מקדש לשכון בו הבורא יתברך שמו. כמו שהשיב התנא להמין (בראשית רבה עז א),

ללמד, שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו (עירובין נד.)<sup>כא</sup>.

**כדברים האלו כתב השל"ה** (פרשתו, דרך חיים תוכחת מוסר, אות כג) בזו הלשון 'ותמצא במעשה הארון רמזים על עסק התורה ולומדיה, היאך יתנהגו. כל אמות הארון היו שבורים, כי 'אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו' (כה י), רומז לבעל תורה שיאחז בענוה ויהיה לבו נשבר בקרבו ולא יתגאה'.

### שכל אדם ידמה בעצמו שעדיין חסר משלימות החכמה

**ובכלי יקר** (פרשתו, כה ב ד"ה ועל כן) כתב 'ועל כן היו כל אמות הארון שבורות להורות שכל אדם ידמה בנפשו כאילו הוא חסר מן שלימות החכמה וצריך למדוד עדיין למלאות חסרונו, כי כל אמה חסירה מורה על דבר חסר הצריך שימלאו חסרונו, כך עיקר, 'החכמה מאין תמצא' (איוב כח יב) - ממי שחושב את עצמו לאין וחסר, אבל

ביתו של העני, שיהיה לו די הצורך להחיות ולהאכיל ולהלביש את ילדיו כדי שיוכלו ללכת ללמוד תורה, וממילא שורת הדין נותנת, שיהיה כל הפעולות הללו נחשבים חלק ממעשהו ממש. לא כן מי שנכנסה בו רוח שטות, וחטא וגזל מחברו, שבודאי לא היה בלבו מחשבת און לשבור את רוחו של הנגזל ולצער אותו - שבניו ילכו יחפים בלא מנעלים ובלא כסות לעורם, זאת לא עלתה על דעתו מעולם, אלא שלצערו ובושתו היה נצרך מאד למעות ולא הצליח לשלוט ביצרו וגזל מאת רעהו. וממילא אין ראוי להיפרע ממנו יותר ממעשה העבירה עצמה ולא על תוצאותיה. ובזה פירש הרה"ק מבארדיטשוב זיע"א בנוסח 'גדל' וכו', 'גומל לאיש חסד כמפעלו, נותן לרשע רע כרשתו'.

**כא.** זו לשון הגמ' 'מאי דכתיב (במדבר כא יח) 'ומדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות ומבמות הגיא'. אמר ליה: אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו - תורה ניתנה לו במתנה. וכיון שניתנה לו במתנה - נחלו אל, שנאמר 'וממתנה נחליאל'. וכיון שנחלו אל - עולה לגדולה, שנאמר 'ומנחליאל במות'. ואם מגיס לבו - הקב"ה משפילו, שנאמר 'ומבמות הגיא'. ואם חוזר בו - הקב"ה מגביהו, שנאמר (ישעיהו ז ד) 'כל גיא ינשא'.

נשבר ונדכה אלקים לא תבזה' (תהלים נא יט). ועיקר תשובה הוא התורה, כמו שאמרו חז"ל (ויקרא רבה פר' קדושים כה א) 'אם היה רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שני דפי', ועיקר חסידות - הוא התורה הקדושה בהתמדה, כי אמרו חז"ל (זוה"ק פר' משפטים קיד:): 'איזה חסיד - המתחסד עם קונו', הפירוש, כי אורייתא וקודשא בריך הוא חד, והתורה"ק נקראת (משלי לא כו) 'תורת חסד', וקודשא בריך הוא 'חסד א-ל כל היום' (תהלים נב יג), ואם תרצה אתה גם כן להיות 'חסיד', תתחסד עם קונך, שתדבק בקודשא בריך הוא ותורתו - שהם חסד, ותקרא גם כן 'חסיד'."

### מדות השולחן באו להורות שיסתפק האדם במה שיש לו ולא ימלא את תאותו

מעין זה מצינו שכתב הכלי יקר בביאור מידות ה'שולחן', מדוע מקצתן שלימות ומקצתן שבורות. וזו לשונו 'אבל השולחן המרמז לכתר מלכות, ולכל הצלחות האנושיות אשר ישראל זוכין להם משולחן גבוה, היו אמותיו קצתם שלימות,

שבחכמי ישראל יש כמותו, מה הקב"ה פוקד עקרות אף אלישע פקד עקרות, עיין שם בזה"ק. וכמו ששמעתי ממורי ורבי 'ואהי להם למקדש מעט' (יחזקאל יא טו), רצה לומר, שה' יתברך אמר, שיהיה להם למקדש, אך באופן שימעט את עצמו"<sup>כב</sup>.

### מידות הארון היו שבורות - לרמז על שבירת היצר

באופן אחר מצינו שביאר הזרע קודש (פרשת ד"ה ועשו ארון) מדוע מידות הארון היו שבורות. וזו לשונו 'לכן היו בארון מדות שבורות חצי האמה, לרמז לשבור כח היצר הרע והגוף בכל מדה ומדה, כי מן הסתם אם הגוף בטבעו רוצה דבר זה, אין [זה] טוב לנשמה, ולכן ישבור טבעו ומדותיו'.

עיקר התשובה בדרך החסידות - שבירת הלב יחד עם ההתמדה בתורה על דרך זה מבאר הזרע קודש את עבודת התשובה - לאחר החטא, שהיא על ידי שבירת הלב לפני ה'. וזו לשונו 'וכן אם ח"ו כבר חטא, ישבור לבו בקרבו ו'לב

כב. איתא בחידושי הר"ם (חודש אדר ד"ה החודש) בזו הלשון 'אמרו חז"ל (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', היינו להיות אדם שמח במצות השי"ת, והוא על ידי עניות, כשיודע האדם שהוא מטיפה סרוחה. ועל ידי זה חביב עליו המצות יותר מכל חללי עלמא. והחודש הזה נקרא על שם 'עשו לי קיטון ואדור ביניכם'.

ונרמז: דל"ת רי"ש, להיות אדם דל ורש בענוה, כי על גאות אמרו חז"ל (סוטה ה.) אין אני והוא יכולין לדור. וזה עיקר, שידע האדם שאין לו כלום והכל מהשי"ת, כמו שאמרו (מכילתא דרשב"י פרק כג פסוק כה) 'עבודה שבלב זו תפלה', והוא מצות עשה מן התורה.

'ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות', היינו שכל מה שהוא שפל וממעט עצמו, אדרבה בו יותר אור, וזה שאמרו חכמינו ז"ל (שקלים רפ"א) 'בא' באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים', רוצה לומר, שישקול האדם עצמו - עד שיודע שהכל מהשי"ת. 'ועל הכלאים', לבדוק את עצמו היטב לבל יתערב בו פסולת, ועל ידי זה יהיה דירה ואדור ביניכם'.

החומר כל אות נפשו, אלא צריך שישבור  
תאוותו, כי מטעם זה נזכר לשון שבירה  
אצל הלחם, כמו שנאמר (בראשית מג ב)  
'שברו לנו מעט אוכל', וכתוב (ויקרא כו כו)  
'בשברי לכם מטה לחם'.

כי כל משכיל ישמח בחלקו וידמה בנפשו  
כאילו יש לו כל ואינו חסר לנפשו מאומה,  
שכן יעקב אמר 'יש לי כל' (בראשית לג יא).  
אמנם קצתם היו שבורות, להורות שלא  
ישלים האדם תאוותו מכל וכל, ולא יתן אל



## כרוב - כרביא

★ שכן בבבל קורין לינוקא רביא ★ אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל של תינוקות  
של בית רבן ★ 'אל תגעו במשיחי' - אלו תינוקות של בית רבן ★ בכל אחד נטועים  
כוחות נעלמים שהוא בעצמו אינו יודע עליהם ★ לכל אחד ישנו תפקיד 'נעלם' שלשמו  
יד לעולם ★ הזהרו בבני עניים - שמהן תצא תורה ★ כרובים זהב

התינוקות הללו, כדברי הגמ' הידועים (שבת  
ק"ט): 'אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל  
של תינוקות של בית רבן'. וכששאל ר'  
פפא את אביי, ומה עם הבל פיננו, וכי אין  
העולם מתקיים בשבילו. השיב לו אביי,  
ש'אינו דומה הבל שיש בו חטא, להבל  
שאין בו חטא'<sup>23</sup>.

**ויש** לרמוז זאת במה שנאמר (כה כ) 'והיו  
הכרובים פורשי כנפים למעלה,  
סוככים בכנפיהם על הכפרת', שהוא רמוז  
על כך שזכות הבל פיהם של תינוקות של  
בית רבן, סוכך על כלל ישראל ומגן עליהם  
בזכות הבל פיהם<sup>23</sup>.

### שכן בבבל קורין לינוקא רביא

**יועשית** שנים כרובים זהב, מקשה תעשה  
אותם משני קצות הכפורת' (כה  
יח). מובא בגמ' (סוכה ה): 'ומאי כרוב. אמר  
רבי אבהו: כרביא, שכן בבבל קורין לינוקא  
רביא'. ונראה ללמוד ממה שהתורה ציוותה  
על צורת הכרובים, שתהא צורתם דומה  
לתינוקות - 'כרביא', שהתינוקות של בית  
רבן קדושים ודומים למעלת הכרובים.

**אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל  
של תינוקות של בית רבן  
ולמעשה,** זכות קיום העולם עומד על

**כג.** בר מן דין, כל זכות קיומו של 'מקום', אינו אלא בזכות תינוקות של בית רבן, עוד מובא  
בהמשך הגמ' (שם) 'כך מקובלני מאבותי, כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן - מחריבין  
אותה. רבינא אמר, מחרימין אותה'.

**כד.** וכך גדול כח תפילתם והבל פיהם לבטל אפילו גזירות שנכתב ונחתמו בטבעת מלכו של  
עולם, כמובא במדרש רבה (אסתר ט ד) בזו הלשון 'לאחר שעשה העץ הלך אצל מרדכי

לקיש משום רבי יהודה נשיאה - 'אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבני בית המקדש וכו"י.<sup>17</sup>

### בכל אחד נטועים כוחות נעלמים שהוא בעצמו אינו יודע עליהם

**והנה** מצינו מהרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטבעבסק זיע"א (פרי הארץ פר' כי תבוא ד"ה והענין הוא) שכתב לשונות מופלאים

### 'אל תגעו במשיחי' - אלו תינוקות של בית רבן

**ותינוקות** אלו נקראים 'משיחי ה', כמובא בגמ' (שם) "אל תגעו במשיחי" - אלו תינוקות של בית רבן"י.<sup>18</sup>

**ואפילו** כשיבנו את בית המקדש במהרה בימינו, לגודל חשיבות הבל פיהם מתורתם ותפילתם, לא יבטלו את התינוקות מתלמודם, כמובא בגמ' (שם) בשם ריש

ומצאו שהיה יושב בבית המדרש והתינוקות יושבים לפניו ושקים במתניהם ועוסקים בתורה והיו צועקים ובוכים. ומנה אותם ומצא שם (י"ב) [כ"ב] אלף תינוקות. השליך עליהם שלשלאות של ברזל והפקיד עליהם שומרים, ואמר: למחר אהרוג אלו התינוקות תחלה ואחר כך אתלה את מרדכי. והיו אמותיהם מביאות להם לחם ומים ואומרות להם: בנינו אֶכְלוּ וְשָׁתוּ קוּדֵם שִׁתְמוּתוֹ לִמְחַר וְלֹא תִמּוּתוֹ בִּרְעֵב. מִיֵּד הָיוּ מְנִיחִין יְדֵיהֶם עַל סְפָרֵיהֶם וְנֹשְׁבָעִים, בְּחַיֵּי מֵרַדְכִי רַבִּינוּ לֹא נֹאכַל וְלֹא נִשְׁתָּה אֲלֵא מִתּוֹךְ תַּעֲנִיתָנוּ נְמוּת, גַּעַז כּוֹלֵם בְּבִכִּיהָ עַד שֶׁעֲלֵתָה שׁוֹעֲתָם לְמִרוֹם וְשִׁמְעָה הַקֶּב"ה קוֹל בְּכִיֵּיתָם כְּבִשְׁתֵּי שַׁעוֹת בְּלִילָה. בְּאוֹתָהּ שַׁעָה נִתְגַּלְגְּלוּ רַחֲמֵיו שֶׁל הַקֶּב"ה וְעַמֵּד מִכֶּסֶף דִּין וְיֹשֵׁב בְּכֶסֶף רַחֲמִים, וְאָמַר מִה קוֹל גָּדוֹל הַזֶּה שֶׁאֵינִי שׁוֹמֵעַ כְּגַדִּים וְטֵלָאִים, עַמֵּד מִשֶּׁה רַבִּינוּ לִפְנֵי הַקֶּב"ה וְאָמַר: רִיבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, לֹא גַדִּים וְלֹא טֵלָאִים הֵם, אֲלֵא קִטְנֵי עַמְךָ שֶׁהֵם שְׂרוּיִים בְּתַעֲנִית הַיּוֹם - שְׁלֹשָׁה יָמִים וְשֹׁלֶשֶׁת לַיְלוֹת, וְלִמְחַר רּוֹצֵה הָאוֹיֵב לְשׁוֹחֲטֵם כְּגַדִּים וְטֵלָאִים. בְּאוֹתָהּ שַׁעָה נִטַּל הַקֶּב"ה אוֹתָן אֲגָרוֹת שְׂגָזָר עֲלֵיהֶם - שֶׁהָיוּ חֲתוּמוֹת בְּחוֹתֵם שֶׁל טִיט וְקִרְעָם וְהִפִּיל עַל אַחֲשׁוּרוֹשׁ בְּהִלָּה בְּאוֹתוֹ לַיְלָה, הַדָּא הוּא דְכַתִּיב (אסתר ו א) 'בְּלִילָה הָהוּא' וְגו'.

**כה.** הגה"ק בעל הברך משה זיע"א, היה רגיל לומר בשם הרה"ק מבעלזא זיע"א, שאף שהאנשים שבדורות האחרונים רחוקים מהאנשים של הדורות הקודמים, אבל תינוקות של בית רבן הם אותם תינוקות של בית רבן שהיו לפני אלפי שנים, שהרי הבל פיהם הוא הבל שאין בו חטא, וכמו בזמן שבית המקדש היה קיים העולם התקיים בזכות הבל פיהם של תינוקות של בית רבן, כך בימינו הבל פיהם מקיים את העולם.

וגדולה זכות תינוקות של בית רבן - יותר מזכות אבות, כמובא בחתם סופר (פר' וישלח ד"ה ויאמר) בזו הלשון "פן יבוא והכני אם על בנים", לא אאריך בדקדוקים, ואומר בקיצור ע"פ מה שכתב במגן אברהם (סי' קנ"ו), שלא יאמר אדם איני כדאי לכל הטובות שהקב"ה עושה עמי בחנם, אלא יאמר זכות אבותי גרמו לי. ולפי עניות דעתי, יכול לומר זכות בניו הקטנים שלא טעמו טעם חטא - הם הועילו לי'.

**כו.** פעם באו אל החזון איש זצ"ל ושאלו אותו אם אפשר לצרף בחורים שיעבדו יחד עם הפעילים שהולכים לקיבוצים כדי להציל נפשות ישראל. והשיב להם החזון איש, שתלמוד



נעלמים, ומדות נפשו הם עולמות ואורות עליונים אשר לא ידע אנוש ערכם, ועליו להעמיק בעצמו כדי לגלות אותם ולהשתמש בהם לטוב. אך נראה לומר, שהדברים אמורים ביתר שאת וביתר עוז כלפי תינוקות של בית רבן ובחורי הישיבות שאינם יודעים להעמיק ולהכיר את הכוחות הנסתרים והנחבאים בתוכם. וזה גופא תפקידם של ההורים והמחנכים לגלות ולהודיע להם את כוחותיהם הצפונים והנעלמים, וכמאמר צדיקים על הפסוק (תהלים רמא יב) 'להודיע לבני האדם גבורותיו', שצריך להודיע לאדם את גבורותיו וכוחותיו של עצמו, אם על ידי רעיון שיגרום להם להתאמץ להוציא את כוחותיהם מן הכוח אל הפועל, או על ידי שיחת חיזוק - עד כמה אנו מאמינים ביכולותיהם ובכוחותיהם המשובחים<sup>12</sup>.

### לכל אחד ישנו תפקיד 'נעלם' שלשמו ירד לעולם

**ומדי** דברנו על הכוחות הנעלמים של כל יהודי, נמשיך עוד בענין התפקיד המיוחד של כל אחד בעולמו. וכפי שמצינו שביאר הרה"ק ר' צבי הירש ביאר את נוסח

על מעלתו וערכו הפנימי של כל יהודי - שהוא בעצמו אינו יודע עליהם, וזו לשונו 'שמדות נפשו הם עולמות ואורות עליונים אשר לא ידע אנוש ערכה ונעלמה מעין כל חי מה רב טוב הצפון בנשמת אדם ומדותיו'.

**על** דרך זה מצינו בשם משמואל (פר' חיי שרה שנת תרע"ח ד"ה ונראה הדנה) שכתב בהאי לישנא קדישא 'ויש לומר על פי מה שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה, בהא דיהודה קיבל ערבות על בנימין אפילו על אונס כמבואר שם, וכמו שאמר (בראשית מד לב) 'כי עבדך ערב את הנער' וגו'. ואף שאין לך אונס גדול מזה, ומה בצע ליעקב שיקבל עליו יהודה אחריות אונסין, שמאחר שאין בידו להציל, למה יהיה גם הוא אבוד משני עולמות. והגיד, שיש באדם כוחות נעלמים שבעצמו אינו מכיר בהם, ואלמלא שקיבל עליו אונסין, לא היה משתדל להציל את בנימין אלא כפי מה שנראה בעיניו שיש בכחו לעשות, ולפעמים יש בכחו לעשות יותר ממה שמדמה בעצמו, עד כאן דבריו'.

**והנה** דבריהם הק' אמורים על כל יהודי ויהודי, שלכל אחד ואחד יש כוחות

תורה של תשב"ר חשוב יותר מבנין בית המקדש, ולכן איני יכול להתיר לכם לבטל אותם מלימודם, כיון שאף הבחורים הם בכלל תשב"ר, כיון שהם אינם בני עונשין בבית דין של מעלה - עד גיל כ'.

**כז.** כבר הזכרנו כמה פעמים את דבריו הנפלאים של הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א (צדקת הצדיק אות קנד), שכתב בהאי לישנא 'כשם שצריך אדם להאמין בהשם יתברך, כך צריך אחר כך להאמין בעצמו. ורצה לומר שיש להשם יתברך עסק עמו ושאינו פועל בטל ש'בין לילה' וגו' (יונה ד ט) 'וכחיתו שדה', שלאחר מיתתם נאבדו ואינם. רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו, והשם יתברך מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו. וזה פירוש (שמות יד לא) 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו', פירוש 'משה', רצה לומר כלל שישים ריבוא נפשות ישראל בדור ההוא האמינו שהשם יתברך חפץ בהם'.

אשר על ידה באנו 'לקיים את כל דברי תלמוד תורתך'.

**ואם** כי בדרך כלל, התפקיד הנעלם נסתר מעיני האדם וסובביו, אך כהורים ומחנכים עלינו לעודד כל אחד לבחור בטוב ולהילחם ברע, ועל ידי כך לקרב אותו לזכות לקיים את המצוה שעל ידה יזכה לבוא לכלל המצוות כולם<sup>17</sup>.

**הזהירו בבני עניים - שמהן תצא תורה ובגמ' מצינו (נדרים פא.),** 'הזהירו בבני עניים שמהן תצא תורה, שנאמר (במדבר כד ז) 'יזל מים מדליו' - שמהן תצא תורה'. ובמאירי פירש (שם) את דרשת הגמ' 'אל

תפילת 'אהבה רבה' (בארות המים, לשבועות). וזו לשונו 'הנה אנו מתפללין באהבה רבה ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים' וכו' [ופירש, בינה - להבין וכו']. 'לשמור' - זה 'לא תעשה', כמו שאמרו (מכות יג:) כל מקום שנאמר 'השמר', אינו אלא 'לא תעשה'. 'ולעשות' - זה מצוות 'עשה'. אך זאת קשה, כי 'ולקיים' הוא מיותר, כי הוא נכלל במה שאמר לפניו 'לשמוע' וכו'. והתירוץ הוא, כי הנה יש רמ"ח עשה ושס"ה לא תעשה. וכל איש מישאל יש לו חלק ואחידה במצוה אחת. ואם יעלה בידו לקיים אותה מצוה אשר היא משורש נשמתו, אזי בנקל לפניו לקיים כל התורה עם כל המצוות התלויות בה. וזה שאנו מתפללין 'ולעשות' - המצוה

**כח.** מסופר על אחד מאנשי ירושלים של מעלה, הרה"צ רבי דוד שעכטער זצ"ל (אביו של הגאון הצדיק רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א), שהיה מסתופף בצלו של הרה"ק רבי שלומ'קע מזוועהיל זיע"א, מחמת שהכיר בו שהוא מלאך אלוקים, אע"פ שר' שלומ'קע בכל ימיו הסתיר את עצמו והתנהג בתכלית הפשטות.

משום כך, חפץ רבי דוד לזכות ללמוד עמו, אך הרה"ק רבי שלמ'קע היה דחה אותו פעם אחר פעם. באחד הימים שאל אותו הרה"ק רבי שלמ'קע: דוד, אמור לי מה עשית היום? השתמט ר' דוד ואמר: גארנישט. חזר רבי שלמ'קע ושאל: דוד, מה היה מעשיך היום?

השיב לו רבי דוד: אם הרבי רואה שעשיתי משהו היום, מסתמא הרבי יודע אף מה עשיתי... אולם רבי שלומ'קע אמר לו: רואה אני שעשית דבר מה, אלא שאינני יודע מהו הדבר שעשית. אולם רבי דוד השתמט ולא השיב, רק ביקש: רוצה אני ללמוד אצלכם תורה.

נתרצה לו הרה"ק רבי שלומ'קע וניאות ללמוד עמו שיעור קבוע בכל יום. ואז גילה לו רבי דוד את המעשה אשר עשה שהיה, וכך סיפר לו:

בדרכי אל התפילה, ראיתי יהודי ששופך לבו ובוכה לפני הקב"ה על כך שאין לו מאומה, ובקרו בו הוא עתיד להשיא אחד מצאצאיו, ואין בידו פרוטה לפרוטה. בכיו נגע לליבי, מיהרתי לשוב אל ביתי, ואת כל הכסף שעמלתי וחסכתי הרבה שנים - כדי שאוכל לחתן את ילדי ונתתי לו כדי שיהיה לו ממה לשלם את הוצאות החתונה.

כששמע רבי שלומ'קע את דבריו, נענה ואמר לו: דוד, דע לך, במעשה הזה שעשית היום, תיקנת את כל אשר היה עליך לתקן בגלגול זה, ולא רק בגלגול זה אלא אף את כל מה שהיה

בני עמי הארצות, מדברי הגמ' (בבא מציעא פה.) 'דאמר רב יהודה אמר רב, ואמרי לה אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, ואמרי לה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל המלמד את בן חבירו תורה, זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר (ירמיהו טו יט) 'אם תשוב ואשיבך לפני תעמד'. וכל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקב"ה גוזר גזירה - מבטלה בשבילו, שנאמר (שם) 'ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה"ל'.

תקרי מְדָלִיו אלא מְדָלִיו, רוצה לומר מדלים ועניים שבהם'. ויש לפרש את כוונת הגמ', שה'בני עניים' אינו רק עניים בממון, אלא עניים בתורה, כמובא בשיטה מקובצת (שם ד"ה הזהרו) בזו הלשון 'הזהרו בבני עניים, בין עניים מתורה ובין עניים מממון, והזהרו שלא תזלזלו בהם', כיון שמהן תצא תורה כ"ט.

**ויש** להוסיף עוד להבין ולהשכיל על גודל חשיבות הרבצת תורה, ובפרט אצל

עליך לתקן מהגלגולים הקודמים. רואה אני עליך, כזו הזדככות ואורה - כתינוק שנולד טהור בגלגול הראשון.

לאחר זמן הגיעה אל הרה"ק רבי שלומ'קע אשה שהיתה מקשה לילד וביקשה הימנו ברכה. אך רבי שלומ'קע אמר לה: בקשי ברכה מרבי דוד הנמצא כאן. שאל רבי דוד את רבי שלומ'קע, כלום ראוי אני לברך. אולם הרה"ק רבי שלומ'קע נשאר בשלו, ואמר לו: לך נאה לברך, אתה תברך אותה. בירך אותה רבי דוד, וישועתה לא בוששה מלבוא.

ונראה לומר, שר' שלומ'קע גילה לר' דוד, שהוא קיים את עיקר מצוותו ותפקידו הנעלם עלי אדמות במעשה זה, שעל ידי מה שהוא וויתר על כל עמלו שקיבץ פרוטה אחר פרוטה עבור נישואי בניו ונתנה ליהודי אחר שהיה נתון במיצר, הוא תיקן את נשמתו בגלגול זה ובגלגוליו הקודמים. ויתכן לכלול זאת בדברי רבי (עבודה זרה י'): 'יש קונה עולמו בשעה אחת'. שלפעמים בשעה אחת שעושה את מצוותו המיוחדת שהיא עיקר ייעודו עלי אדמות, הוא קונה את עולמו - לאחר מאה ועשרים שנה. והיינו מאמר הכתוב (איוב ז יח) 'לרגעים תבחננו', שלפעמים מבחן החיים תלוי ברגעים - אם יעשה את הטוב והנכון בעיני ה' אלוקים.

**כט.** מדי דברנו על הזהירות בבני עניים, אספרה נא מעשה נורא, שפעם אחת בא למעונו של החפץ חיים זצ"ל מלמד מהעיריה - כדי לקבל ממנו ברכה. אך החפץ חיים לא היה מוכן לקבל אותו ולדבר עמו כלל, כיון שמחמתו נהרגו שני מיליון יהודים ר"ל. כששמע כן המלמד, נבהל ונרעש ולא הבין את דבריו כלל. אך החפץ חיים אמר לו, האם הנך מכיר את ליאון טרופסקי שהקים את תנועת הקאמניזם. דע לך, שבעבר הוא נקרא לייבל בורנשטיין, ומחמת שלא היה ביד אמו לשלם לך את שכר לימודו, הוצאת אותו מבית תלמודך, ומשם הוא דרדר מטה מטה - עד להיכן שירד רחמנא לצלן. על אתר שאל אותו המלמד, האם לדעתו של מרן, מי שאינו משלם שכר לימוד אסור להוציא אותו מבית התלמוד. השיב לו החפץ חיים, שבכל מקרה ובכל מצב אסור להוציא תלמיד אל הרחוב, משום שהאחריות מוטלת על המלמד על תוצאה של הוצאה זו.

**ל.** המהרש"א (חידושי אגדות שם ד"ה כל המלמד) מבאר שמה שבכוחו של המלמד את בנו של עם

## כרובים זהב

**והנה** מובא במכילתא דרבי ישמעאל (פרי יתרו - מסכתא דבחדש פרשה י ד"ה אלהי כסף) בזו הלשון 'לפי שמצינו כל כלי בית עולמים, שאם אין להם של זהב הן עושים אותן של כסף, שומע אני אף שנים כרובין כן. תלמוד לומר (שמות כ כ) 'אלהי כסף', הא אם שניתם מִשַׁל זהב, הרי הן כאלהי כסף'.

**ויש** ללמוד מכך, שבכל כלי בית עולמים, אפשר לעשותם משל כסף או נחושת ועדיין יהיו כשרים לעבודת ה', אבל בעיני חינוך תינוקות של בית רבן, צריך לתת ולהשקיע את המיטב של המיטב, כמו הכרובים שאינם כשרים אלא משל זהב לא.

**וכך** לגבי ההוצאות של לימוד תורתם של תשב"ר, כמו שעל ארון ברית ה' נאמר ש'הארון נושא את נושאי' (עיין סוטה לה.), כך לגבי ההוצאות שמוציאים עבור המלמדים או האברכים שלומדים עם הבנים לעת ערב וכיו"ב, הארון נושא את נושאי, והוצאות אלו אינם מחסרות כלל ועיקר, אלא אדרבה, כל המוסיף מוסיפין לו<sup>ל</sup>.

**ויהי** רצון שבבוא עת הגאולה במהרה בימינו, נזכה לומר (ישעיהו ח יח) 'הנה אנכי והילדים אשר נתן לי ה', לאותות ולמופתים בישראל - מִעַם ה' צבאות השוכן בהר ציון'.



הארץ תורה לבטל גזירה, הוא על דרך 'מידה כנגד מידה', וזו לשונו 'המלמד בן עם הארץ תורה, שלפי גזרתו לא יהיה בעל תורה, דכל המוליד בדומה הוא מוליד, אבל הלומד עמו מבטל טבעו וגזרתו, זוכה גם כן שהקב"ה מבטל גזרתו בשבילי'.

**לא.** ולא הרי התלמיד הזה כהרי התלמיד הזה, כמובא בגמ' (ברכות ו:) על הפסוק (תהלים יב ט) 'כרום זולות לבני אדם'. 'רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרויהו, כיון שנצטרך אדם לבריות - פניו משתנות ככרום, שנאמר 'כרום זלת לבני אדם'. מאי כרום. כי אתא רב דימי אמר: עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו, וכיון שחמה זורחת מתהפך לכמה גוונין'.

ובחתם סופר (חידושים שם ד"ה כיון שנצרך) כתב לפרש בזו הלשון 'כיון שנצרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום', יש לפרש דלא אמרו רבותינו ז"ל ד'צריך' לבריות אלא 'נצרך'. רוצה לומר, האדם העומד לשרת בקודש לפני העדה, וצריך להמשיך לב כל העדה לאהבתו. צריך פניו להשתנות נגד רוחו של כל אחד מהם. יש החפץ בפנים שוחקות, ויש בפניו מסבירות, ויש בפנים זעמוות. ויצורך להכריע דעתו - כדעת כל אחד מהם'.

**לב.** והיינו כמובא בגמ' (ביצה טו:) 'תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה, כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה. שאם פחת - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו'.

## ושמת את השולחן מחוץ לפרוכת ואת המנורה נכח השולחן

★ שולחן בצפון ומנורה בדרום – אם אין קמח אין תורה ★ עשה תורתך קבע ★ למען אנסנו הילך בתורתך אם לא ★ עסקי הפרנסה נחשבים כלימוד התורה - כשהם נעשים מתחילה לשם שמים

וכו', אם אין קמח אין תורה, אם אין תורה אין קמח<sup>ג</sup>.

### עשה תורתך קבע

**והנה**, אף שהתורה צריכה לקמח והקמח צריך לתורה, אך ראוי לקבוע את התורה לעיקר ואילו את הפרנסה והממון לטפל, וכלשון המשנה (אבות פ"א מט"ו) 'שמאי אומר: עשה תורתך קבע'. ופירש הרמב"ם (פירוש המשניות שם) בזו הלשון 'עשה תלמוד תורה העיקר, וכל מה שזולתו מעסקיך - בא אחריו, אם הזדמן - הזדמן, ואם לא הזדמן - אין נזק בהחמצתו'.

**וכשיהודי** קובע את התורה לעיקר, הרי זו העצה הטובה להשגת ההצלחה בעסקי פרנסתו, כמובא בגמ' (ברכות לה): 'אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן

### שולחן בצפון ומנורה בדרום - אם אין קמח אין תורה

**ושמת** את השולחן מחוץ לפרוכת ואת המנורה נוכח השולחן על צלע המשכן תימנה, והשולחן תתן על צלע צפון' (כו לה). מובא בגמ' (בבא בתרא כה): 'אמר רבי יצחק: הרוצה שיחכים - ידרים. ושיעשיר - יצפין. וסימניך: שולחן בצפון ומנורה בדרום. ורבי יהושע בן לוי אמר: לעולם ידרים, שמתוך שמתחכם מתעשר, שנאמר (משלי ג טז) 'אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד'.

**ונראה** לומר, שהשולחן בצפון - רמז על העשירות, לעומת המנורה שבדרום - רמז על החכמה, מרמז על הקמח והתורה, שצריכים זה לזה. וכמובא במשנה (אבות פ"ג מ"ד) 'רבי אלעזר בן עזריה אומר:

**ג.** הנה האור החיים (ויקרא כו) כתב מב פירושים על הפסוק 'אם בחוקותי תלכו'. ובפירוש ל' כתב לרמז על דברי המשנה הנז'. וזו לשונו 'עוד ירצה 'אם בחקתי' על דרך אומרם (אבות פ"ג מ"ד) 'אם אין קמח אין תורה' וכו', ופרשתיהו במקומו, שירצה לומר, 'אם אין קמח' - אם אתה רואה שעצר ה' (השמים) ואין קמח, הטעם הוא משום 'אין תורה', כאומרו (דברים לב ב) 'יערוף כמטר לקחי', פירוש כשיעור המוכן הבא מן הגשמים יהיה לקחי, וכשאינן לקח יעצור ה' השמים. ואומרם 'אם אין תורה אין קמח', פירוש כשאינן תורה בודאי שלא יהיה קמח כי יעצור ה' שמינו. והוא אומרם 'אם בחוקותי', פירוש בשיעור חוקותי שהם חק המזונות, 'תלכו'. פירוש, אם אתם רוצים לתת לכם חקכם שהם המזונות, צריכין אתם כמו כן לקיים המצות. והוא אומרם 'ואת מצותי תשמרו', על דרך אומרם 'יערוף כמטר לקחי', כשיעור המטר שהוא המזון צריך שתהיה העבודה, ואומרם 'ועשיתם אותם', פירוש יעשו כדי שיתמיד ה' המעשה לתת חקם'.

הרהיבוני, כי פְּהֶמָה שְׁמֵן חלקי ומאכלי בְּיָאָה. ותהי להם הסברא הזאת לאבן נגף ולצור ממשול אל עקוד. ידיהם ולא ימישון, רגליהם ולא יהלכון לעסוק בתורה, כי יאמרו מה נאכל. כי לא נוכל להרבות בישיבה אם לא נצבור כעפר בצר, וטוב לנו כי נעסוק בפרקמטיא ונרבה בסחורה, ואם נזכה ונחיה ונצליח, הננו ועלינו במעלות תורה ומצות. ואם ימעט הבית מהיות בר ולחם ומזון לרוב, נמשוך ידינו מהתורה, כי אם אין קמח אין תורה.

**והנה** יבערו ויכסלו, כי המה לא ידעו מחשבות ה', כי בא ליטהר מסייעין אותו. והשם לבו לעשות תורתו קבע, גם ה' יעשה את שלו. יצו את הברכה באסמיו, ויטריפנו לחם חקו, כאשר ימעט בעסק. כי אין מעצור לה'. צידה ברך יברך לאשר חשקו בתורתו ומחזיקים בה. ואשר חשבו כי טוב לגבר כי ישא ויתן עד ירבה הונו, ואז ינוח לו לעסוק בתורה, יום ולילה לא ישבות, לא ידע כי נהפוך הוא. כמאמר התנא (אבות פ"ג מ"ז) 'אם אין קמח אין תורה, אם אין תורה אין קמח'. והוא, כי דרך אנשים לדבר ולומר: מי יתן לי מלא ביתי, כסף וזהב, ואשתעשע בתורת ה' חפצי, לילה ויומם לא אדמה.

**ולא** דעת ולא תבונה לאמ[רת]ך. טוב לבטוח בה' מבטוח באדם. ואם כן, אמור נאמר לאיש, מי הוא ראוי לבטוח בו

משום רבי יהודה ברבי אלעאי: בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים. דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי - זו וזו נתקיימה בידן, דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי - זו וזו לא נתקיימה בידן.

**ובחתם** סופר (פרשת ד"ה ושמת) דייק זאת ממה שהתורה גילתה את קביעות מקום המנורה לפני שאמרה את מקום קביעת והעמדת השולחן. וזו לשונו 'הקדים שולחן למנורה, כמו שכתב מהרי"א בפירושו לרש"י, דהכנה וצרכי עולם הזה קודמים לתורה. ואמנם קביעות מקומם הקדים מקום מנורה בתימנה לשולחן בצפון. להורות נתן, אע"ג שצריך להקדים שולחן שהוא צרכי פרנסה למנורה שהיא תורה, מ"מ לא נקבע פרנסתו אלא על ידי קביעתו של התורה. שאם יקבע תורתו קבע, יקבע לו הקב"ה פרנסתו קביעה ומזומנת. שהרי זבולון קודם ליששכר בברכת משה רבינו ע"ה, ומ"מ איננו אלא בזכות 'יששכר באוהלך' י"ד.

### למען אנחנו הילך בתורתך אם לא

**וראה** מה שכתב האלשיך (טז לו ד"ה והעומר) 'בענין ה'מן', רמז לנו הוא ית' לפקוח עינים עורות, האומרים: הלא בחזקנו לקחנו לנו הון ובר ולחם ומזון. והוא, כי יאמר איש כחי וחכמתי כי נבונותי הם

**לד.** ומעין זה כתב בתורת משה (ד"ה ושמת את השולחן) בזו הלשון 'וגם שם מחוץ לפרוכת יהיה תורתו קבע ומלאכתו עראי, אז זה וזה עלתה בידו (כמובא ברכות לה:), כי נכסיו מצליחין, כדכתיב 'אז תשכיל ואז תצליח' (ע"פ יהושע א ח), והיינו 'את המנורה נוכח השולחן על צלע המשכן תימנה' - בימין ה' רוממה, אז אם המנורה נוכחו בימין והיא עיקר, אז יושם השולחן על צלע צפון אשר משם זהב יאתה, כמו שכתב הרמב"ן.

אומרו: 'הנני ממטיר לכם' כו'. לומר, דעו איפה כי כל מה שתרויחו בר ולחם ומזון בעולם הזה, אינכם הקונים אותו, כי אם הנני ממטיר לכם מאתי לחם מן השמים. וכל היוצאים ונושאים ונותנים ליזון ולקנות ממון, אינם כי אם ש'ויצא העם ולקטו' - מאשר הוכן לו. ולכן זאת יעשה האיש הישראלי. אל יגע להעשיר, רק דבר יום ביומו, 'למען אנסנו' - בְּפֹר עוֹנֵי, 'אם ילך בתורתי אם לא'. כי על ידי קיימה בעוני, אצלחהו [ו]יקיימנה בעושר<sup>לה</sup>.

### עסקי הפרנסה נחשבים כלימוד התורה - כשהם נעשים מתחילה לשם שמים

**וראה** מה שכתב הבית הלוי (פר' יתרו יט ה ד"ה איתא במסכת), שרק בתורה יש הבטחה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אך בעסקי עולם הזה, כבר מתחילה צריך שתהיה בהם כוונה לשם שמים. ורומז זאת במה שהמנורה שבבית המקדש עמדה בצד ימין, ואילו השולחן עמד בצד שמאל. וזו

יותר. אתה האיש, או אלוקי עולם - ה'. הלא יענה ויאמר, חלילה להאמין כי בי ראוי לבטוח יותר ממנו. והלא נשיב לו, ואם כן איפה, איכה תרצה, יבטח בך הוא ית', שבהקדים לך בית והון תעסוק בתורה, ולא תקדים אתה לעסוק בה תחלה, ובטח עליו והוא יכלכלך.

**והן** כל אלה יפעל לאיש שוגה ופתי, השם נפשו בחיים חייטו להרבות בסחורה. העולה על רוחו כי לחמו ניתן על פי מזלו, או חכמתו וחריצותו, ולא מה' היתה לו. ולא יבין, כי הוא יתברך זן ומפרנס לכל, ומזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה לראש השנה. ואין האדם רק כמלקט אשר הכין לו הוא יתברך. ואם כן איפה, למה ייגע להעשיר, כי לא בכח יגבר איש, וטוב לו ימעט בעסק. כי הנה לא יעדיף המרבה ולא יחסיר הממעט, מאשר קצב לו ה'.

**וזה** רמז לנו הוא ית' בפרשת המן. כי ממנו נקח ראייה לכל מזון בני האדם. וזהו

**לה.** וראה מה שכתב הישמח משה (פר' בשלח) בזו הלשון 'כי הנה להבין בדברי תורה צריך יגיעה רבה, כמו שדרשו בפסוק 'זאת התורה אדם כי ימות באוהל', וכמו שדרשו דבי ר' ינאי על הפסוק (משלי ל ג) 'כי מיץ חֶלֶב' וגו'. עיין כל זה במסכת ברכות (סג:).

והדעת נותן, הכרח היגיעה נתחדש אחר החטא, כי מקודם היה כתנות אור, דהיינו שלא היה מסך המבדיל בינו לבין התורה אור, ונתעצם בעצמות התורה ולא היה צריך ליגיעה. אבל אחר החטא - שנעשה כתנות עור, והוא מסך המבדיל, צריך ליגיעה רבה, והיינו 'בזעת אפך' וגו'. ונראה, שהיינו 'מיץ אף' (משלי שם), והבן.

ואם כן, אף שהגזירה והקנס נקנס על כל בני אדם, הנה אותן שתורתן אומנותן, שוב אין צריכין לשום השתדלות לטרפם, לפי שנתקיים בהו הגזירה בעמל התורה. וההיפך באלו שפורקין לגמרי עול התורה מעל צווארם, צריכין ליגע בהשתדלות טרפם מכוח הגזירה והקנס הקדום. והבינונים, זה משלים את זה, והבן. וזה דברי [הגמ'] (סנהדרין צט.) "אדם לעמל יולד" (איוב ה ז), ואיני יודע לאיזה עמל, והבן, כי הבחירה ביד כל אחד באיזה עמל שיבחר. וזה אמרם (אבות פ"ג מ"ה) 'כל המקבל עליו עול תורה' - יותר מהנהוג, 'מעבירין ממנו' - לגמרי. וההיפך בהפורק, דהיינו אף הנהוג וכו'.

דלשם שמים וישאר קשור לתאוות עולם הזה, דרך בתורה באה ההבטחה ד'מתוך שלא לשמה בא לשמה', ועל כן העוסק בפרנסה, גם בהתחלה צריך להיות נזהר בה לשתף לה כוונה טובה. ומשום הכי האדם הנכנס למקדש, המנורה היא לשמאלו, לרמוז דהחכמה והתורה יוכל להתחיל בה שלא לשמה שנקראת שמאל, דימין נקרא 'לשמה', ושמאל 'שלא לשמה', וכמו שאמרו (שבת סג.) למיימינים בה למשמאילים בה עושר וכבוד. והשולחן לימינו, דצריך לצרף לו כוונה טובה גם בהתחלתה'.

### ולמעשה, הכל מן השמים הפלא ופלא,

וכפי שאמרו חז"ל (מדרש רבה פר' בראשית פר' כ טי' ט) בזו הלשון 'רבי אליעזר אמר: הקיש גאולה לפרנסה, ופרנסה לגאולה וכו', מה גאולה פלאים אף פרנסה פלאים. מה פרנסה בכל יום, אף גאולה בכל יום'. וממילא, העיקר היא עבודת ה' – בלימוד התורה וקיום המצוות, ואילו בכל עניני הפרנסה, תפקידו של יהודי להיות סמוך ובטוח בה' – נורא תהילות עושה פלא<sup>12</sup>.

לשונו 'איתא במסכת בבא בתרא (כה:): 'הרוצה שיחכים - ידריס, הרוצה שיעשיר - יצפין. וסמנך, שולחן בצפון מנורה בדרום'. והכוונה ד'מנורה' רומזת לחכמה - 'חכמת אדם תאיר פניו' (קהלת ח א), ו'שולחן' רומז לפרנסה ומזונות, ועל כן מנורה עמדה במקדש בימין - 'לב חכם לימינו' (קהלת י ב), דה'חכמה' נקראת [ת] ימין, והשולחן עמד בשמאל. אמנם זה היה עמידתם בעצמם בבית המקדש. אבל האדם הנכנס לבית המקדש הרי אצלו היתה המנורה בשמאלו והשולחן בימינו, דהרי הפתח היה במזרח והנכנס בו הרי ימינו לצד צפון. והוא משום, דבהתחלת האדם - כשנכנס לקודש לעבודת ה' בלימוד התורה, התירו גם ללמוד שלא לשמה משום כבוד וכדומה, וכמו שאמרו (נזיר כג:) 'לעולם ילמוד אדם שלא לשמה שמתוך שלא לשמה הוא בא לשמה'. אבל אם האדם עוסק בפרנסתו, והרי גם בזה צריך כוונה לשם שמים - כדי שיהיה יכולת בידו לקיים התורה והמצוה, ואם יעסוק בעניני עולם הזה לשם תאוות עולם הזה, הרי לעולם לא יגיע בה למדרגה



**לו.** בספר מחנה ישראל (להפני חיים, שער האחרון - הערות פרק ג) הביא משל נפלא על המשענת והביטחון בה'. וזו לשונו 'והנה על האיש שהיצר מפתחו שצריך שיקח הרבה נדוניא כדי שיהיה לו אחר כך במה להתפרנס ולחיות, אמרתי מכבר, שזהו כוונת הכתוב 'השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך'. ובדרך דמיון, עני אחד הלך בדרך ונשא על כתפו שק של תבואה משא של שני פוד עם ג' וד' לטרות. פגע באיש אחד נדיב שנסע בעגלה, ויבקשהו שיתן המשא על עגלה שלו. ויאמר לו: טוב הדבר. וימהר העני וירק היתרון מן שני פוד - שהיה ג' וד' פונט, וישימהו בשק קטן על כתפו, ויתר התבואה הניח על העגלה. ויאמר לו הנדיב, לפלא לי עליך - על שאתה חושב שאני מקפיד על אלו הג' וד' פונט שני פוד אני מתרצה ליקח על העגלה שלי, ואיזה פונט אתה חושב שאני מקפיד עליך, השלך על העגלה שלי כל משאך ואני אוליכם כרצונך.



## חודש אדר

### עבודת חודש אדר

☆ משנכנס אלופו של עולם לדור בתחוננים - מרבין בשמחה ☆ בחודש אדר מתעוררת תשוקה מהקב"ה לישראל ומישראל להקב"ה ☆ התעלות הלבבות בחודש אדר - 'ויגבה לבו בדרכי ה'" ☆ 'יעש המלך כדבר ממוכן' - לפי ההכנה לשבת ויו"ט כך זוכים להארה גדולה יותר

דרב: כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה - כך משנכנס אדר מרבין בשמחה<sup>17</sup>.

**משנכנס אלופו של עולם לדור בתחוננים - מרבין בשמחה**

**מובא בגמ'** (תענית כט.) 'משנכנס אב ממעטין בשמחה וכו', אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה

**ותמה** על כך המאור עינים (פר' תרומה ד"ה וזהו משנכנס) בזו הלשון 'הוא תמוה,

כן הוא הדבר ממש בעניינינו, כאשר תשאל לאחד כמה נדוניא לקחת, ישיב לך הרבה נדוניא לקחתי ובעזרת ה' אוכל להתפרנס מהן ג' וד' שנים - אפילו אם לא יזדמן לי חלילה שום עסק, וישאלהו האיש, מה תעשה עוד בשישה וארבעים שנה עד תשלום השבעים שנה שהוא בדרך כלל מספר ימי חיי האדם. ויען אותו, אני בוטח בה' שיזמין לי עסק שאוכל להתפרנס מידו הרחבה.

וכיון שסוף כל סוף מוכרח האדם לבטוח בה' שהוא יעזרהו ויכלכל אותו וכל אנשי ביתו מספר מ"ו שנה, הלא הוא יכול לבטוח על הש"י [אפילו אם יקח נדוניא מחצית מכפי דמיונו שעלה לו מזה להתפרנס רק על מעט זמן], שיפרנס אותי מידו הרחבה עוד שנה ושנים. וזהו שאמר הכתוב (תהלים נה כג) 'השלך על ה' יהבך' - [המשא שלך], 'והוא יכלכלך', היינו שלא ישייר על עצמו אף מקצת מן המקצת מן המשא, כיון שבעל כורחו מוכרח האדם לבסוף לבוא לידי מדת הבטחון בכל עניינו ואז בוודאי כשתבטח בו באמת, הוא יכלכלך, וכמו שאמר הכתוב (ירמיהו יז ז) 'בורך הגבר אשר יבטח בה', והיה ה' מבטחו'.

**לז.** מצינו שכתב הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א (פרי צדיק, לראש חודש אדר, אות א), שרב שמואל בר שילת היה מבני בניו של המן שלמדו תורה בבני ברק (עיי' גיטין נז: ובעין יעקב), והיינו מה שאמר רשב"י (סנהדרין לט:) 'היינו דאמרי אינשי, מיניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא'. שהרי ר' שמואל בר שילת הוא בעל המימרות המובאים שם בגמ' בענין מחיית עמלק, ועיין שם באורך דבריו.

אדר נתעורר למעלה תשוקה לישראל, וזהו פירוש שם 'אדר' – מלשון 'דירה', כדאייתא במדרש תרומה (שמות רבה לג א) משל למלך שאמר לחתנו: טובה זו עשה לי, בכל מקום שאתם הולכים קיטון אחד עשה לי ואדור אצלכם. וטרם שבא ניסן ראש חודש של גאולה (שמות רבה טו יא), נתעורר חודש מקודם אותו תשוקה שהיה אז טרם גמר המשכן.

**ובכן,** צריך איש ישראל להתעורר בלבו תשוקה בוערת להתנדב כל עצמו וחיותו והונו להשי"ת, שישתוקק מאוד – שנזכה לעבוד לפניו יתברך שמו בכל לב ונפש. ויתנדב 'שקל' – ראשי תיבות: שבתך קומך לכתך (ע"פ דברים ו ז), להתקשר בכל – בו יתברך שמו.

### התעלות הלבבות בחודש אדר

- 'ויגבה לבו בדרכי ה'

**ובשם** משמואל (פר' פקודי שנת תערג ד"ה והנה כמו בתשרי) מצינו שהעמיד את עבודת חודש אדר קודם חודש ניסן – בדמיון לעבודת חודש אלול קודם חודש תשרי. וזו לשונו 'שלא תערוּתא דלתתא באהבה צריך שתקדם לה אתערוּתא

דהא עיקר הנס היה ב"ד ובט"ו בו, ולמה התחילו בשמחה מתחילת החודש'.

**ומבאר** את מהות חודש אדר, שבחודש זה משרה הקב"ה את שכינתו בתחתונים, וזהו הסיבה והמקור לשמחה של כל החודש כולו. וזו לשונו 'אך דהנה שמות החדשים עלו מבבל. ויש טעם לכל השמות של החדשים למה נקראו כך, זה ניסן וזה אייר, וכן כולם. וטעם החודש 'אדר' למה נקרא כך, הוא מפני שבחודש זה נרמז: א'-דר, רוצה לומר א' שהוא אלופו של עולם, וכמו שאמר הכתוב (ירמיה ג ד) 'אלוף נעורי אתה', שכשם שאות אל"ף הוא ראשון לכל האותיות, כך השי"ת הוא ראשון לכל הנמצאים. וזהו ענין בחינת א', 'דר' עם התחתונים – שמשרה שכינתו עם התחתונים<sup>לח</sup>.

### בחודש אדר מתעוררת תשוקה

**מהקב"ה לישראל ומישראל להקב"ה**

**והשורש** למה שהקב"ה משרה את שכינתו בנו בחודש זה – א' דר, הוא מפני שמתעורר בחודש זה תשוקה עליונה מהקב"ה לישראל, כמובא בליקוטי הרי"ם (אדר) בזו הלשון 'בכל חודש

**לח.** וגדול כוח השמחה בחודש זה להתעלות על ידו בלי גבול, וכפי שיש ללמוד מן המוסופר בליקוטי הרי"ם (חודש אדר) בזו הלשון 'אצל הבעל שם טוב זיע"א הגיעה פעם נשמה לתיקון, והכיר בה כי היא נשמה ישנה מאוד – ממאות שנים. שאל אותה, איך יתכן שהאר"י הק' לא תיקן אותך, והרי היה מתקן את כל העולם. והשיבה לו, כי היא היתה תקועה במקום עמוק כל כך ולא הצליחה לצאת משם. אבל בעת שנפטר הב"ח צ"ל נעשה שמחה גדולה בכל העולמות, ומגודל השמחה הצליחה הנשמה להשתחרר משם ולרחף בעולם – עד עתה שהגיעה לפניו. והוסיף רבינו: ישנם אברכים התקועים במקום עמוק כל כך – שאינם מצליחים להתרומם משם ולחזור בתשובה. אמנם בראש חודש אדר שכתוב עליו (תענית כט.) 'מרבין בשמחה', מגודל השמחה יכולים להתרומם ממקומם ולעלות.'

- כן משפיע הקב"ה חיותו וטובו לזה העולם. כמו שדברנו, שהכל תלוי במעשה התחתונים, שעל ידי התורה והמצוות שעושים - מביאים אורו של הקב"ה לזה העולם. וכל מה שעושים יותר - משיגים יותר ומעלים הכל להקב"ה.

**ולזה** מביא המדרש בפסוק (מיכה ז ח) 'כי אשב בחושך ה' אור לי'. כידוע, מי שיושב בחושך, כשמביאים לו פתאום אור גדול, אינו יכול להביט באור הגדול. רק מוכרחים לצמצם האור ולפתוח לו האור קמעא קמעא - עד שיוכל להביט באור הגדול. כן הוא אורו של הקב"ה, אי אפשר להשיגו, רק כשעושה איזו מצוה עם חיות [ל]הבורא ב"ה, יוכל להשיג מעט אורו יתברך. וכשעושה יותר, משיג עוד מעט ועוד מעט. והעולם מתעלה עד שיתעלה בשלימות הגמור ואז יהיה הגאולה שלימה, ואז ו'מלאה הארץ דעה את ה'" (ישעיהו יא ט), אמנ'.

דלעילא<sup>ט</sup>, והוא חודש אדר. והוא מלשון חזק, מלשון 'מים אדירים' וכו'. והוראת לשון 'אדר' - הוא חזק, והגבהת הלב בדרכי ה', ונקרא בלשון אחר: 'קוראזש' וחשיבות בעיני עצמו, כאשר שרשו שורש ישראל רם ונשא וגבה מאד. וזה נותנין מן השמים בלב ישראל בחודש אדר. והיינו הך שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה: שכמו שאלול הוא קודם תשרי, היינו שמכין את הלבבות לעבודת חודש תשרי, כן אדר מכין את הלבבות לעבודת חודש ניסן<sup>מ</sup>.

**'ויעש המלך כדבר ממוכן' - לפי ההכנה לשבת וי"ט כך זוכים להארה גדולה יותר**

**וזהו** מיסודי העבודה הפנימית, להתכונן ולהכין כלים להארת היו"ט הקרב, וכפי שרמזו הבית אהרן (לפורים ד"ה ויעש המלך) בזו הלשון **"ויעש המלך כדבר ממוכן"** (אסתר א כא). היינו כפי שעושים הכנה בזה העולם



**לט.** כמובא בזה"ק (פר' לך לך פו): 'אמר רבי אלעזר, הא חמינא דאתערותא דלעילא לאו איהו אלא כד אתער לתתא, דהא אתערותא דלעילא בתיאובתא דלתתא תלייא'.

**מ.** דרך אגב, מצינו בדברי חנה (קונטרס דברי תורה, עמ' 14) מעשה שהיה בזו הלשון 'סיפר החסיד המופלג מו"ה שמואל גארטענהויז מירושלים וכעת בניו יורק - שהיה ממקורבי האדמו"ר זצ"ל, אשר בשנת תרע"ד בחודש אלול נסע על הציון הק' של מרן הגאון הקדוש בעל הנועם אלימלך זי"ע לעיר ליז'ענסק, וכאשר נכנס אל האוהל הק' ראה איך איש אחד שוכב בפישוט ידים על קבר איש אלקים הנ"ל ושום בן אדם לא היה באוהל, ועמד כמשתומם - מי יכול להיות זה האיש. וכאשר קרב אל הציון הק', ראה כי הוא זה מרן זצ"ל שוכב כך ומתפלל ולא הרגיש כלל בכניסתו וכו'. ואחר כך - כשקם אדמו"ר זצ"ל וראה פתאום את הרבני מו"ה שמואל הנ"ל, אמר לו בפנים שוחקות, שמואל, נלכה ונסעה על שבת קודש להצדיק הק' מהר"צ הברשטאם אבד"ק ריזניק. וכן עשה, ונסע עם הרבני הנ"ל לריזניק והתאכסנו יחד באכסניה בחדר אחד. ובלילה אחר הסעודה אמר לו אדמו"ר זצ"ל, נלמדה יחד מסכת מגילה, כי שמעתי

## 'יטע בהן אדר' – תפילה ואמונה

★ ראש חודש אדר מסוגל לקבלת תפילות ★ חודש אדר בריא מזליה דישראל – שתעלה תפילתן השמימה בלא קטרוג ועיכוב ★ לימצי נפשיה באדר דברייתא מזליה ★ 'יטע בהן אדר' – נטיעת האמונה בהקב"ה במה שנראה טבע ★ מרבין בשמחה – על ההשגחה התמידית שהתגלתה בתוככי הטבע בניסי אדר

### ראש חודש אדר מסוגל לקבלת תפילות

**מובא בגמ'** (ביצה טו:): 'ואמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר ברבי שמעון: הרוצה שיתקיימו נכסיו, יטע בהן אדר. שנאמר (תהלים צג ד) 'אדיר במרום ה"'. והנה פשט הגמ' אינו הולך על חודש אדר, וכפי שפירש"י (שם ד"ה יטע) שהכוונה על אילן חשוב, עיין שם. אך מציינו בספרים הק' שהביאו את דברי הגמ' הללו וברוח קדשם פירשו שכוונת הגמ' לרמז על היתרון והמעלה של חודש אדר, וכדלהלן.

**בדברי אמת** (מהחזוה מלובלין זיע"א, פר' תרומה) כתב בזו הלשון 'והן עיקר נכסי אדם הוא מעשים טובים וכו'. ובפרט תפילות – דברים העומדים ברומו של עולם (ברכות ו:). ובפרט כי עיקר תפילה הוא בלחש, כדאיתא (ברכות לא), [על כן] נקרא 'נכסים' – לשון כיסוי והצנע. וזה 'הרוצה שיתקיימו נכסיו' – שיקבלו תפילותיו. 'יטע בהן אדר', פירוש, יתפלל על זה בראש

**חודש אדר - אז יעלה את תפילותיו, שנאמר (תהלים צג ד) 'אדיר במרום' - הוא תפילה העומד ברומו של עולם 'ה' - נעשה רחמים' מא.**

### חודש אדר בריא מזליה דישראל - שתעלה תפילתן השמימה בלא קטרוג ועיכוב

**אמנם,** לא רק ראש חודש אדר לבדו מסוגל לקבלת התפילות, אלא כל החודש כולו מסוגל ביותר לקיבול התפילות, מפני שבחודש זה תפילותיהם של ישראל עולות השמימה בלא שום עיכוב וקטרוג בדרך, כמובא בארץ צבי (להגאון מקו"ג'גלוב זצ"ל פורים שנת תרפז עמ' רלא) בזו הלשון 'מקובל מצדיקים, דבפורים הזמן להיוושע על ידי תפילה. ויש לומר הטעם, דבכל השנה יש מקטרגים שאין מניחים לתפילה לעלות, והוא כעין שכתוב (בראשית ג כד) 'וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך

מקדוש זקני משנאווע זצלה"ה, כי לימוד מסכת מגילה הוא סגולה ליראת שמים בכל השנה, ולמדו יחד עד ערך שעה אחר חצות.

**מא.** מובא בצמח צדיק (חודש אדר ד"ה משנכנס אדר) בשם זקנו הרה"ק האהבת שלום זיע"א, שחודש 'אדר' הוא ראשי תיבות רעוא דרעוין אשתכח. כלומר שכל החודש כולו הוא עת רצון, לפעול בו ישועה ורחמים.

במרום ה", דבאדר התפילה שהיא ה', עולה עד למרום'.

### לימצי נפשיה באדר דבריא מזליה

**ואף** לענייני גשמיות ועסקי עולם הזה, חודש אדר הוא זמן מסוגל וטוב, כמובא בגמ' (תענית כט:): 'אמר רב פפא: הלכך<sup>מ</sup>, בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי, לישתמיט מיניה באב עד אדר'. הכי נמי בדין שיש לו עם הכרובים שהן מלאכי חבלה שלוחמים נגדו, בריא מזליה דישראל באדר, על כן יכול אז לפעול בתפילתו להעלותה לשמי מרום אל מקומה הראוי לה, ואין שטן ואין פגע.

**והעיר** על כך הריטב"א (שם ד"ה כשם שאמר), שלכאורה מה שייך אצל ישראל 'בריא מזליה', הלא 'אין מזל לישראל' (שבת קנז), וזו לשונו 'ואף על גב ש'אין מזל לישראל' (שבת קנז). הני מילי בשאר ימים, אבל בשני חדשים אלו יש מזל, שכן נגזר עלינו מן השמים. ואפשר עוד, ד'מזל' לאו דוקא, אלא על הגזירה קרי מזל בלשון בני אדם'.

**והמהרש"א** (חידושי אגדות שם ד"ה באב) תירץ זאת באופן אחר, וזו לשונו 'באדר דבריא מזליה, גם שאמרו (שבת קנז). 'אין מזל לישראל'. מ"מ מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חובה, כדאמר לעיל'.

### 'יטע בהן אדר' – נטיעת האמונה בהקב"ה כמה שנראה טבע

**מצינו** בבני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר א - אות ח) שפירש את דברי הגמ' – 'יטע בהן אדר' באופן אחר. וזו לשונו 'בגמ'

עץ החיים'. ובתנא דבי אליהו (פרק א) איתא 'דרך' - זה דרך ארץ. 'עץ החיים' - זה תורה. וכמו שהם מבלבלים את האדם מלעסוק בתורה ומצוות, כמו כן הם מקטרגים ולוחמים נגד התורה והמצוות שאדם עושה שלא יוכלו לעלות. ובאדר בריא מזליה דישראל, ואמרו חז"ל (תענית כט:): 'בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי, לישתמיט מיניה באב עד אדר'. הכי נמי בדין שיש לו עם הכרובים שהן מלאכי חבלה שלוחמים נגדו, בריא מזליה דישראל באדר, על כן יכול אז לפעול בתפילתו להעלותה לשמי מרום אל מקומה הראוי לה, ואין שטן ואין פגע.

**ובזה** יש לפרש דברי הגמ' (ביצה מו:): 'הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר, שנאמר (תהלים צג ד) 'אדיר במרום ה''. היינו שבכוח תפילתו באדר - יתברכו נכסיו כל השנה, מחמת דאז יכולה להעלות תפילתו למרום. וזה הרמז 'אדיר במרום ה'', כי באדר המרוזם בתיבת 'אדיר', יכול להעלות תפילתו למרום.

**ותפילה** מרומזת בתיבת ה'<sup>מ</sup>, כי תפילת שמונה עשרה הוא ביאור קריאת שמע, כמו שכתב בסדור הרב ז"ל מלאדי בהקדמה, וקריאת שמע הוא מצות 'אנכי ה' אלוהיך', כמו שכתב הרמב"ן פר' יתרו, שהוא שמו דקודשא בריך הוא וכו'. נמצא דתפילת שמונה עשרה היא ביאור אנכי ה' אלוהיך, על כן הוא שם ה' ממש. וזה 'אדיר

**מב.** שבפסוק 'אדיר במרום ה'.

**מג.** לאור דבריו של רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב (שם כט.) 'כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה - כך משנכנס אדר מרבין בשמחה'.

ונכסים, הכל היא בהשגחת המשגיח. ולא יוסיף ולא יגרע האדם ברוב השתדלות וחריצות. ולא יאמר האדם כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, רק יֵדַע עם לבבו כי ה' יתברך המשגיח וכל יכול - הוא הנותן לו כח לעשות חיל. הגם שמשתדל האדם בטבע במסחר ובמשא ומתן, השגחתו יתברך שמו היה בעיני הטבע ההוא ליתן לו כח ואומץ להשתכר ההון ועושר. כענין שנראה בעליל בנס דחודש אדר שהיה בטבע, עם כל זה הכירו וידעו כל באי עולם שהוא בהשגחה נפלאה. ובאם יאמר האדם: 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', הנה לא יתקיימו נכסיו. וזהו שרמזו חז"ל 'הרוצה שיתקיימו נכסיו, יטע בהן אדר'. היינו יתקע בהן הענין הנרצה באדר, שהיה נס מופלג בטבע - להתוודע ולהגלות שהכל בהשגחה נפלאה גם כל העיניים הנעשה בטבע, הבן כי קצרתני<sup>מד</sup>.

**ובמאמרי** חודש כסלו - טבת (מאמר ד - הלל והודאה סוף אות פג) כתב הבני יששכר תוספת דברים בזו הלשון 'והנה תמצא, אשר בשביל זה הקפידו חז"ל לקבוע היום טוב הזה באדר הסמוך לניסן דייקא - 'מיסמך גאולה לגאולה עדיף' (מגילה ו:), היינו לסמוך ענין ההשגחה והגאולה הנסתרת לגאולה הנגלית, א-ל אחד בראן, יוצר אחד יצרן. וזה נרמז ברמז הלל המצרי (תהלים קיח כה) 'אנא ה' הושיעה נ"א וכו'

ריש פרק ב' דמסכת יום טוב (ביצה טו): 'הרוצה שיתקיימו נכסיו, יטע בהן אדר, שנאמר (תהלים צג ד) 'אדיר במרום ה'', עד כאן. כל הרואה משתומם על המראה, ויבין שדברי חז"ל המה רמיזא דחכמתא (ועיין בדרושי חנוכה [כסלו טבת מאמר ד' אות פ"ג] פירשנו בארוכה), וכעת נדבר בקיצור.

**דהנה** בניסן נתגלו נסים נגלים לבאי עולם, ונתגלה לכל כי ה' יתברך משדד המערכה כוכבי השמים וכסיליהם. אבל הנהגת הטבע - איך ה' יתברך מנהיגם בחפצו ורצונו בהשגחתו על כל פרט ופרט הכל בהשגחה נפלאה, לא נתאמת עדיין לכל באי עולם - לאותן שאינן מבני בניה של תורה. והיו סוברים שה' יתברך מסר עולמו לטבעיים המה הכוכבים ומזלות, ועל ידם מתנהגת ההנהגה הטבעיית כפי שפיתת המזלות לכל זמן, זולת כשעולה ברצונו יתברך שמו לשדדם בנס.

**והנה** בהגיע תור זמן הנס שנעשה לישראל בחודש אדר, שהיה הנס טבעי בלא שידוד המערכה, ואף על פי כן נתוודע לכל באי עולם כי יד ה' עשתה זאת, ולא נסתפק שום בן אדם לומר שהיה הענין הזה במקרה בזולת השגחת משגיח, אזי אז נתוודע לכל שגם הנהגת הטבע - הוא הכל בהשגחה נפלאה מאת המשגיח ברוך הוא וברוך שמו, ממילא כל עסקי העולם וכל עניניו שקונה האדם עושר

**מד.** מצינו במאור עינים (אגדות הש"ס ד"ה הרוצה) שרומז זאת בשמו של החודש, וזו לשונו 'ונחזור לעניינינו, מפני שהאדם שוכח בה' ועבר י-ה מדעתו יכול לבא לידי עבירה ח"ו, אבל הרוצה שיתקיימו נכסיו שלא יפול רק יהיה תמיד בקיום, יטע בהן אדר, רוצה לומר א' דר - שיבין שאלופו של עולם דר בכל דבר ואפס בלתו, כאמור למעלה, ואז יהיה תמיד דבוק בה' ולא יסור ממנו'.

על כל פסיעה ופסיעה, ושלא יגרע מצדיק עינו. ועל כל הדברים שהם בחזק יד וחוף לטבע נשאר למערער להרהר, כאשר הרהרו על משה רבינו ע"ה. מה שאינו כן ניסי אדר, לא נשתנה דבר מטבעו ולא היה שום פעולת אדם ביניהם.

**והמתבונן** בדברים, מתחילת סעודת אחשורוש - עד סוף מעשה המגלה, יראה בהשגחה נפלאה ובהנהגת סדרי העולם, שינה הקב"ה מערכת השמים כאשר כן הוא פעולתו עמנו בכל יום ויום. אלא אין בעל נס מכיר בניסו (שבת יז.), ועל זה נאמר (דברים כח ז) 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך'.

**ועל כן נקרא חודש 'אדר', כי הוא עשב הנקרא 'אדר', שאמרו חז"ל** (ביצה טו): 'הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר' - שבו תיחם יהושע את הארץ, שאינו פונה ימין ושמאל ואינו משתרש אלא במקומו ואינו פורץ גדרו, והכי נמי לא פרץ גדרו של עולם' היפך מניסן שפרץ גדר נתיבות עולם. על כן 'מרבין בו בשמחה', שניכר בו יותר השגחת הבורא הפרטית עלינו.

הצליחה נ"א', ראשי תיבות: ניסן אדר, היינו הושיעה והצליחה בשתי ההנהגות, הן הנהגת נסי ניסן הנגלים, הן הנהגת נסי אדר הנסתרים<sup>מ"ה</sup>.

### מרבין בשמחה - על ההשגחה התמידית שהתגלתה בתוככי הטבע בניסי אדר

**על** דרך זו מצינו בחתם סופר (דרשות ז' אדר דף קס"ב טור ג) שנתן טעם למה שמרבין בשמחה בחודש אדר, מפני שבניסי פורים התגלתה והתפרסמה האמונה שהקב"ה משגיח עלינו בכל עת ובכל שעה, ואין לך דבר המשמח יותר מזה. וזו לשונו 'והנה לתרץ נבוא לפרש 'ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם' (אסתר ט כח). הענין, כי אמרו חז"ל (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'. פירש"י, ימי ניסים היו לישראל: פורים פסח, היינו סמיכת גאולה לגאולה - אדר וניסן. והנה הפרש רב ביניהם, אם כי ניסן נקרא כך על שם שבו נעשו ניסים לישראל כמאמר חז"ל<sup>מ"ו</sup>. מ"מ הניסים ההמה היו שלא בהיקש הטבע, והיה פרסום יותר לפי שעה, ומ"מ אינו מפורסם השגחת תמידיות

**מה.** מצינו שהגמ' (מגילה ד.) שואלת מדוע אין אומרים הלל בפורים כמו שאומרים בשאר חגים ומועדים. ומביאה בזה כמה תירוצים בכמה אופנים, וביניהם מביאה בשם ר' נחמן שתירץ בזו הלשון 'רב נחמן אמר: קרייתא - זו הלילא'. ונראה לפרש את כוונת דבריו עפ"י דברי הבני יששכר הנזכרים, שההלל נאמר על ניסים גלויים שיוצאים מגדר הטבע והרגילות, כפי שאנו אומרים בהלל 'הים ראה וינסו, הירדן יסוב לאחור, ההרים רקדו כאילים גבעות כבני צאן' וכו'. אך הנס של פורים שהיה מלוכב בטבע - 'ניסי אדר הנסתרים', ההלל שמתאים לומר על ניסים אלו, הוא קריאת המגילה, כיון שעל ידי קריאת המגילה מרישא לסיפא רואים עין בעין את ההשגחה המופלאה והנסית שמוסרת בתוככי הטבע, והיינו 'קרייתא - זו הלילא'.

**מו.** כן מצינו שכתב רש"י (ברכות נו. ד"ה ניסי) 'שעל ידי ניסים נקרא ניסן, שעל כל צרה הבאה לישראל אומרים אותו על גאולתן'.

מתוך היהודים, שבכל דור ודור כן הוא ולא מעשה שהיה כבר היה, אלא לא יעברו מתוך היהודים. וזהו עיקר אמונתינו. וכתב רמב"ן (סוף פר' בא) מי שאינו מאמין זה אין לו חלק בתורת ה'".

**והיינו** 'וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם' - בב' בחינות. א', שיתעורר כל אדם בפורים ויכיר על ידי זה נפלאות תמים דעים והשגחתו. והשניה, בפועל ממש לא יעברו





# חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,  
והוספות פסקים בעל פה  
שנמסרו מפי הגאון  
רבי שמעיה לעזר שליט"א

---

דיני מצות זכור

---

## דיני מצות זכור

שבת זכור בשבוע הבעל"ט ואז נכתוב דיני פורים בעזה"י

### מצות זכור מדאורייתא ומדרבנן

**א.** נחלקו הראשונים בעיקר מצות 'זכור את אשר עשה לך עמלק' מדאורייתא מהי, וג' שיטות בדבר. [א] שיטת הרמב"ן שהוא חיוב לספר לבנינו ולדורותינו כך עשה לנו הרשע ולכך נצטוינו למחות את שמו<sup>א</sup>, [ב] שי' הר"ש משאנ"ץ והראב"ד שהוא חיוב לשנות בפיו כל ענין שיש בו זכר למעשה עמלק ואפילו הלכות מגילה<sup>ב</sup>, [ג] ושי' התוס' והרא"ש ועוד שהוא חיוב לקרות פרשת עמלק הכתובה בתורה דוקא והכי נקטינן<sup>ג</sup>, ויש להדגיש שכל הפלוגתא בזה הוא רק לגבי המ"ע מדאורייתא, אך הא מיהא מדרבנן לכו"ע יש חיוב לקרות הפרשה דמעשה עמלק בס"ת ובציבור דוקא.

**א.** ברמב"ן עה"ת פ' כי תצא וז"ל "ולא ידעתי מה היא הזכירה הזו בפה, אם לאמר שנקרא פ' עמלק בציבור וכו', והנכון בעיני שהוא לומר שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים, 'ונספר זה לבנינו ולדורותינו' לומר להם כך עשה לנו הרשע ולכך נצטוינו למחות את שמו" עכ"ל, ונראה שיש מקום להדר בזה ולקיים שיטתו בסעודת שבת בשעה שמיסב עם בניו ובני ביתו.

**ב.** הנה בתו"כ ר"פ בחוקותי דריש לקרא דזכור את אשר עשה לך עמלק 'שתהא שונה בפיר', ופי' הר"ש משאנ"ץ והראב"ד דהכוונה בזה שתהא שונה בפיר הלכות מגילה, ונראה פשוט דהלכות מגילה לאו דוקא רק כל ענין שיש בו זכר למעשה עמלק ואפילו הל' מגילה, ועיי"ב בספר עמק ברכה מש"כ לדקדק עוד בדעת הרמב"ם. ובזה יש להטעים את דברי הרה"ק משינאוואו שלימוד מסכת מגילה מסוגל ליראת שמים, שהרי אצל עמלק כתיב "ולא ירא אלקים", וע"י מחייתו נזכה ליראת שמים.

**ג.** כ"ה בתוס' ברכות י"ג א' ומגילה י"ז ב', וכ"ה ברא"ש ברכות דמ"ז ע"ב, וכפשוטו הסוגיא במגילה י"ח ע"א. ובשו"ע סי' תרפ"ה ס"ז י"א שפרשת זכור ופ' פרה אדומה חייבים לקרותה מדאורייתא וכו".

**אם הקריאה בס"ת היא מדאורייתא ונפ"מ במצאו טעות בס"ת**

ב. פשטות סוגיית הגמ' והפוסקים משמע שאף החיוב לקרותה בס"ת הוא מדאורייתא<sup>1</sup>, וכתב הפמ"ג (קמ"ג משב"ז ססק"ב) דלפי"ז אם קראו מקצת הפרשה ואירע טעות יש להוציא ס"ת אחרת כשרה ולקרות מראש ואין להקל בזה כקריאת התורה.

**אם הקריאה בעשרה היא דאורייתא ונפ"מ לצרף בחור בר מצוה**

ג. נחלקו הפוסקים האם חיוב הקריאה בעשרה הוא ג"כ מדאורייתא או לא, ולענין הלכה יש לחוש שהוא חיוב גמור מדאורייתא<sup>2</sup>, ונפ"מ שאין לצרף לעשרה בחור שהגיע לכלל שנים אך לא ידעין בודאי שהביא ב' שערות<sup>1</sup>.

ד. בגמ' מגילה י"ח איתא שאם קרא את המגילה בע"פ לא יצא דילפינן לה זכירה זכירה ממצות זכור עיי"ש, ופשטות הסוגיא מוכיח שאף החיוב לקרותה מתוך הספר הוא מדאורייתא, וכ"כ הב"ח בס' תרפ"ה והמ"ב שם בסקי"ד, ואולם עיי' בפנ"י מגילה י"ז ע"ב שכתב להסתפק בדבר זה ושם בדף י"ח כתב לדחות הראיה מסוגיית הגמ', ובמנ"ח מצוה תר"ג נקט בפשיטות שהחיוב לקרותה מתוך הספר אינו אלא דרבנן דמן התורה די שיזכור בעל פה כל יחיד, וכ"כ בשו"ת תורת חסד סי' ל"ז לדקדק מדברי הרמב"ם. והנה במ"ב סקי"ז כתב דמי שאין לו מנין לשמוע פרשת זכור וגם אינו יכול לילך למקום שיש בו מנין 'יהדר' עכ"פ לקרותה מתוך הספר וכנ"ל בס"ק י"ד, וצ"ע דהלשון יהדר משמע שאינו אלא הידור ולא חיוב גמור, ושמעתי ליישב דאין כוונת המ"ב במילת 'יהדר' מלשון 'הידור' רק ר"ל 'יחזר'.

ה. בברכות מ"ז ע"ב אמרין מעשה ברא"ש שנכנס לביהכ"נ ולא מצא עשרה ושחרר עבדו להשלים לעשרה, ואע"פ שעבר בזה על מצות עשה ד'לעולם בהם תעבודו', מ"מ מצוה דרבים שאני. וכתב הרא"ש דע"כ מיירי במצוה דרבנן שאין לה עיקר מן התורה וכגון לשמוע קדושה או ברכו, דלא מסתבר לי דמיירי בעשרה דאורייתא כגון לקרות פ' זכור שהוא מן התורה עכ"ל. ובמג"א ר"ס תרפ"ה הביא מתרומה"ד שדייק מדברי הרא"ש הללו שאף המנין לפ' זכור הוא מדאורייתא, וכ"כ גם הב"י בס' קמ"ו ובשו"ע שם ס"ב דקריאת פ' זכור בעשרה הוא מדאורייתא עיי"ש. ובפר"ח שם באמת תמה דזאת מנין לו להרא"ש שהחיוב בעשרה הוא ג"כ מדאורייתא, ועיי' בקרן אורה ברכות שכתב ליישב דכיון שכונת הזכירה היא לנקום נקמת ה' מאת החטאים האלה וזה דבר המוטל על הציבור ע"כ גם הזכירה מוטלת על הציבור, וכע"ז כתב ג"כ במהר"ם שיק על תרי"ג מצוות מצוה תר"ה וז"ל 'ומזה נבין למה עיקר המצוה בציבור כיון דעיקר הזכירה תכליתו הוא המחיה והמלחמה עם עמלק, וכשם שמצות המלחמה עיקרו על הציבור כך גם הזכירה עיקר המצוה בציבור'.

ואולם בשעה"צ סי' תרפ"ה סק"ה כתב דאינו יודע שום מקור לכך שעשרה בפ' זכור הוא ג"כ מדאורייתא, ומדברי הרא"ש אין הכרח כלל, די"ל שכונתו רק שעשרה בפ' זכור הוא מצוה

### זמן המצוה מדאורייתא ומדרבנן

ד. נחלקו הראשונים אימתי הוא זמן המצוה מדאורייתא, וב' שיטות בדבר. [א] במנ"ח מצוה תר"ג כתב לדקדק מדברי החינוך דמן התורה סגי לקרותה פעם אחת בכל ימי חייו, [ב] ואולם מדברי הרא"ש (ברכות דמ"ז) לכאור' מוכח שאף מדאורייתא המצוה היא פעם אחת בשנה, ואולם כו"ע מודו דמדרבנן קבעוה לקרותה בכל שנה ושנה בשבת שלפני פורים, [ובשנה מעוברת י"א שצריך לכוין לצאת יד"ח בהקריאה שקוראים בפ' כי תצא<sup>1</sup>].

### להוציא השומע בברכות

ה. יש שכתבו שהעולה לתורה בפרשת זכור צריך לכוין להוציא את השומעים

---

שעיקרו מדאורייתא וחמיר טפי מסתם דרבנן, וכן מסיק נמי בשו"ת תורת חסד או"ח סי' ל"ז אות ב', ועיי' ג"כ במנ"ח מצוה תר"ג שנקט בפשיטות דזה ודאי ברור דמדאורייתא מקיים המצוה אף ביחיד ועשרה בפ' זכור אינו אלא דרבנן, וכבר העירו על דבריו שנקט כן כדבר פשוט ולא זכר יוסף שבתה"ד ובב"י מפורש להדיא שלא כדבריו.

ו. וכדקי"ל שבמילי דרבנן סמכינן אחזקה דרבא שקטן שהגיע לכלל שנים מסתמא הביא ב' שערות, אבל במילי דאורייתא לא סמכינן אחזקה דרבא רק בעינן לידע שאכן הביא ב' שערות.

ז. הנה מדברי התה"ד שפירש לדברי הרא"ש שר"א שחרר עבדו בשביל קיום מצוה דאורייתא - נמצא מוכח שאף מדאורייתא לא סגי לקרותה פעם אחת בכל ימי חייו רק פעם אחת בשנה, ועיי' בתשו' חת"ס אהע"ז סי' קי"ט שכתב לבאר הטעם בזה משום דכתיב גבי ההיא זכירה 'לא תשכח' ושיעור שכחה הוא לאחר י"ב חודש, וכדמצינו גבי מת שמשנתכח מן הלב לאחר י"ב חודש, וכן מצינו בשיטמ"ק ב"מ כ"ד ע"ב שהבעלים מתייאשים לאחר י"ב חודש. ובשו"ת תורת חסד כתב לבאר בענין אחר שהכתוב מסרו לחכמים לקבוע הזמן להזכיר מעשה עמלק וחכמים שיערו כן להזכירו בכל שנה וממילא נעשה כן כדאורייתא, וכ"ה בספר קרן אורה ברכות עיי"ש.

והנה שם בתשו' חת"ס כתב להעיר דלפי"ז בשנה מעוברת שעבר יותר מי"ב חודש מהקריאה האחרונה שקרא בשבת שקודם פורים בשנה שעברה א"כ נמצא שאינו מקיים המצוה באותה שנה, ותידן דשיעור השכחה אינו תליא בחדשים רק בשנה. ובמהר"ם שיק על תרי"ג מצוות סו"פ כי תצא מצוה תר"ה כתב שמרנא החת"ס היה מתכוין בשנה מעוברת לצאת בפ' כי תצא על תנאי ושכן ראוי לעשות.

בברכות התורה ואף השומעים צריכים לכוין לצאת ידי חובת הברכות, ולפי"ז אין לקרות לתורה לקטן פחות מכן י"ג שנים ויום אחד.<sup>7</sup>

### נשים בפ' זכור

ו. יש שכתבו שאף הנשים חייבות בשמיעת פרשת זכור<sup>8</sup>, אך העיקר בזה כשיטת

ח. עיי' ברמ"א סי' רפ"ב ס"ד שאף הקטן יכול להעלות לפרשת זכור, ובמ"ב שם סקכ"ג ביאר שאע"פ שפרשת זכור היא מן התורה מ"מ הרי עכשיו הש"ץ קורא והוא זה שמוציא את הציבור יד"ח, והוסיף המ"ב דמ"מ יש מחמירין שלא להעלות קטן לפרשת זכור ושכן הסכים בא"ר ודה"ח. ועיי' בט"ז סו"ס תרפ"ה שהביא ג"כ פלוגתא בזה ומסיק דבקטן שאינו יודע למי מברכין ודאי דאין לקרותו לתורה כלל כיון שאין יוצאים ידי הברכה על ידו ואין יוצאים ידי קריאה בלא ברכה עיי"ש, ויש שדקדקו מדבריו שצריך לכוין לצאת בברכות שמברך העולה לתורה וכן המברך צריך לכוין להוציא את הציבור, וכ"ה בהג' וחי' חת"ס שהחת"ס אמר בבית מדרשו קודם הברכה לפרשת זכור שיכוין כל אחד לצאת בברכה זו.

ט. בשו"ת בנין ציון החדשות סי' ח' וז"ל, "קבלתי מאדמו"ר הגאון ר' אברהם בינג זצ"ל הגאב"ד דק"ק ווירצבוג בשם רבו החסיד שבכהונה הגאון מו"ה נתן אדלער זצ"ל שהנשים חייבות ושהקפיד שאפילו משרתת שלו הוצרכה לשמוע פרשת זכור וכן נהגתי אחריו", ובטעם הדבר פי' בבני"צ שם לפי שאי"ז מצות עשה שהזמן גרמא, כי אין קפידא באיזה זמן בשנה יקרא, רק שיקרא פעם אחת בשנה וכמש"כ המג"א ר"ס תרפ"ה, וכיון שכן הרי הוא ככל מ"ע שאין הזמ"ג שנשים חייבות.

וראה זה חדש בדרשות חת"ס ח"ג עמ' צ"ב וז"ל, "מ"מ פרשת זכור דמדאורי"י גם האשה והעבד חייבין, דלא משום קריאת התורה נגעו ביה אלא מחיית עמלק מ"ע לכל הוי, דומיא דזכירת שבת דפשיטא דנשים איתנהו בזכירה דשבת, וכן במקרא בכורים הוו מחייבי אי לאו דלא מצי אמרי האדמה אשר נתת לי וכו' וה"ה בפ' זכור וכמו מקרא מגילה" עכ"ל. ובהג' שער יוסף שם ציין שהחת"ס אזיל בזה בשיטת רבו הגה"ק רבי נתן אדלער זצוק"ל.

ובשו"ת מהרי"ל דיסקין קו"א סי' ה' אות ק"ב דלמ"ד שפ' זכור מהתורה גם נשים חייבות, דהא עיקר הזכירה לאו זמן גרמא ואלא שקבעו חז"ל שבת זו, ועוד שהרי גם נשים היו בכלל רצונו של עמלק בהשמדת ישראל ח"ו, [ורחוק לומר שהעיקר תלוי בוויזנב שהיו חותכין מילותיהן של ישראל וזה לא שייך בנשים, כיון שעכ"פ גם זה נוגע בנשים לבטלם מפריה ורביה], ואי משום דנשים לאו בני כיבוש נינהו ולא עדיפא זכירה מעשייה זה אינו שהרי במלחמת מצוה הכל יוצאים וכן הוא במשנה בסוטה שאפילו כלה מחופתה וממילא דהוא הדין לזכירה ע"כ, וכן הוא במנ"ח מצוה תר"ג.

ובספר המצוות הקצר לבעל הח"ח מצות עשה ע"ו וז"ל, מצות עשה לזכור מעשה שעשה לנו עמלק שנא' וכו' ונוהג בכל מקום ובכל זמן 'בזכרים ובנקבות' עכ"ל.

הפוטרים את הנשים וכן היה המנהג לעולם ברוב תפוצות ישראל מקדמת דנא,<sup>1</sup> ובדור האחרון כבר נהגו הנשים סלסול בעצמן ונתפשט בזה מנהגן לילך לביהכנ"ס לשמוע פ' זכור, ונראה ליתן להם עצה שיבראו לביהכ"נ כמה דקות קודם קריאת המגילה [שבין כך באות לביהכ"נ] וישמעו קריאת פרשת ויבא עמלק ובזה ייצאו יד"ח יא, [וכמבו' במג"א סי' תרפ"ה שיוצאים ג"כ בשמיעת פרשת ויבא עמלק].

1. כתב בספר החינוך מצוה תר"ג וז"ל ונוהגת מצוה זו בזכרים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב ולא לנשים עכ"ל, ובמנ"ח שם תמה עליו בתרתי, חדא שהרי במלחמת מצוה הכל יוצאים, ועוד דמי עמד בסוד ד' יתברך אם הטעם מחמת הנקמה, דאפשר דגזה"כ היא שנזכר שנאתו מאיזה טעם ונשמור האיבה תמיד ולא מפני המלחמה לחוד ע"כ. והנה מש"כ דמי עמד בסוד ד' י"ל דמאחר שסיום הפסוק הוא 'תמחה את זכר עמלק' הרי שהכתוב עצמו תלה זה בזה, וכן הוא ג"כ ברמב"ם בסהמ"צ מצוה קפ"ט שכתב "היא שציונו לזכור מה שעשה לנו עמלק בהקדימו להרע לנו ולשנוא אותו בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו ונזרז העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן". ומה שהק' המנ"ח שהרי למלחמת מצוה אף נשים יוצאות, יעויין ברש"ש סוטה מ"ד ע"ב דאפשר שאינן יוצאות אלא לבשל ולאפות לצורך הגברים אנשי המלחמה, וא"כ י"ל דסבירא ליה להחינוך שאין צריכין לזה לעורר שנאתם רק הזכרים שנלחמים והורגים בפועל.

ובשו"ת תורת חסד סו"ס ל"ז העד העיד בנו לאמור "ומעולם לא ראינו ולא שמענו מי שהצריך את הנשים לשמוע הקריאה בס"ת בצייבור פ' זכור, ואף שמעלתו שמועה שמע על גדול אחד שהיה מצריך ומהדר שישמעו הנשים פ' זכור בשעה שקוראים בס"ת [א"ה לכאו' כוונתו להגר"נ אדלער], מי יודע אם נאמנה שמועתו, ואף אם יתבררו כי כנים הדברים דעת יחידאה היא", ועיי"ש שכתב עוד שאף להשיטות שחייבות בזכירת מעשה עמלק, מיהו פשיטא שאינן חייבות כאנשים לשמוע מתוך ס"ת, רק סגי בזה בזכירה בעלמא שיזכירו כן בפה, שהרי נשים לאו בני קריאה בס"ת נינהו.

והנה הגאון הנ"ל בעל התורת חסד היה מלובלין והעיד לנו מפי כתבו שמעולם לא שמע ולא ראה במדינת פולין שניהגו בזה חומרא, וכן קיבלנו מהגה"ק הרמ"א פריינד זיע"א שכן היה המנהג בהונגריה שלא הקפידו על הנשים שילכו לשמוע פ' זכור, ועיי' בשו"ת ערוגת הבושם סי' ר"ה שפוט"ר ג"כ את הנשים מפ' זכור והוא הלא היה מגדולי אונגרין, וכפי הנראה שכן היה נמי המנהג בליטא וכמו שמקובל בשם החזו"א ומובא בספר טעמא דקרא להגר"ח קנייבסקי, וכן הוא העיקר להלכה וכ"נ להורת. וכפי הנראה ששורש התפשטות המנהג לחייב נשים בזכור אכן נובע מבית מדרשו של הגה"ק רבי נתן אדלר זי"ע רבו של החתם סופר, שמקום מגורו היה בפראנקפורט דמיין שבמדינת דייטשלאנד, ויתכן, שמכיון שמדינה זו הוא עמלק בעצמו וכמפורסם בשם צדיקים, על כן הרגישו הקדושים שם להחמיר במצות מחיית עמלק.

יא. ועיי' בשו"ת מהרי"ל דיסקין קו"א סי' ה' אות ק"א וז"ל "ועכ"פ יפה הורו לאשה שלא

## אכילה לפני קריאת פ' זכור

ז. מעיקר הדין מותר לקדש ולאכול בשבת לפני קריאת פרשת זכור, ואולם מן הנכון להחמיר בזה.<sup>2</sup>




---

שמעה פרשת זכור שתכין בפרשת ויבא עמלק, דלהמג"א ודאי יצאה ידי חובתה, ולדידי יש לומר דפטירי לגמרי" ע"כ.

**יב.** בשו"ת בצל החכמה ח"ו דן בזה באריכות, ונביא חלק מדבריו ומסקנתו לדינא. [א] מכיון שלהרבה פוסקים ובראשם אדונינו המג"א חיוב קריאת שבת זכור בשבת לפני פורים אינו מה"ת רק תקנ"ח [וכיון שאינו מדרבנן כנראה נכלל הוא בכלל תקנת קריאת התורה], לכן אין איסור לאכול לפני קריאת פרשה זו יותר מלפני קריאת התורה בכל שבת ושבת. [ב] ואע"פ שעצם המצוה הוא דאורייתא, כבר כתב המהר"ם שיק (חאו"ח סימן רפ"ז ד"ה ולזה, ודבריו הוא דלא כדברי הנחלת צבי יו"ד סימן רס"ב) לענין אכילה לפני מילה, דכיון שגם אם יעבור היום השמיני עדיין לא ביטל המצוה מכל וכל, ויכול לקיימו למחרת ולאחר זמן, על כן ליכא איסור לאכול לפני מילה, וכיון שכן הרי ה"ה לפני קריאת שבת זכור. [ג] המנהג בהרבה קהלות קדושות בגליל העליון שבמדינת אונגארין היה להפסיק לפני קריאת התורה ולילך לבית ולקדש, ואינו זכור ששבת זכור יהא המנהג שונה. [ד] "ועם כל זה, מאחר והאכילה קודם קריאת התורה בכל שבתות השנה אינו דבר מוסכם מכל, נכון שלא לאכול קודם קריאת פרשת זכור, מכיון דלדעת הרבה פוסקים קריאתה באותה שבת דאורייתא".

